

DIN
CUPRINS

Pagina 2

- ACTUALITATEA PENTRU TINERET
— Manifestare Hașdeu
— Dramaturgie românească
- Ce e nou în edi-turi

- Scriitorul tânăr la maturitate
— Cornel Ungureanu : „CRED ÎN VALOAREA LITERATURII ROMÂNE DE AZI”

Pagina 3

Pagina 5

- Cronica literară de Al. Piru
— Viața în timp
- Raportări la universal
— Masca geniului

- Poeme de Dana Oprea
- Proză de Smaranda Cosmin și Nichita Danilov
- Sacvențe lirice — Dumitru Paul Opreșcu și George Schinteie

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tineretului

Anul VIII

Nr. 7 (334)

12 pagini — 3 lei

Simbătă

20 februarie

1988

Temeiul împlinirii

Se implinesc 20 de ani de la adoptarea legii privind reorganizarea teritorial-administrativă a țării, eveniment cu semnificații ample, profunde pentru munca și viața patriei și a oamenilor săi, care s-a înscris în chip firesc și necesar în cursul dinamic al celor mai innoitoare și radicale prefaceri pe care le-a inaugurat în viața noastră politică, economică și socială Congresul al IX-lea al partidului.

Din perspectiva uriașelor mutații petrecute în viața materială și spirituală a României, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU remarcă : „Viața a demonstrat justetea acestor măsuri ! Tocmai pe această bază am putut să asigurăm amplasarea mai rațională a forțelor de producție pe întregul teritoriu, dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării, crearea celor mai bune condiții de dezvoltare economico-socială și de asigurare a deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii patriei noastre !”

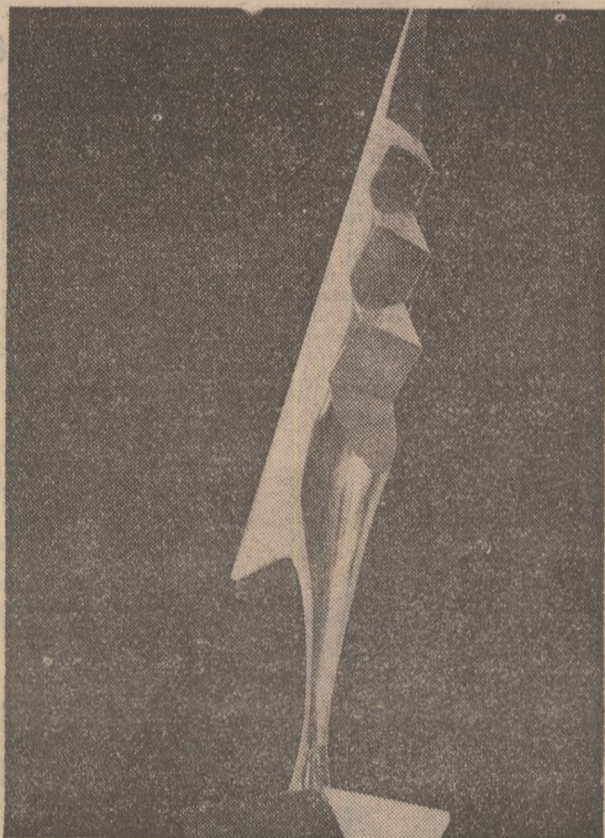
Intr-adevăr, tocmai la marea, decisivă probă a vieții, a practicii revoluționare, s-a dovedit înalta capacitate de cunoaștere a realității, a dinamicii sociale pe care au manifestat-o partidul și statul nostru atunci cînd au creat acest cadru nou, cuprinzător și unitar prin care s-a asigurat tuturor județelor, tuturor localităților patriei ansamblul condițiilor de înflorire și afirmare, permițîndu-se astfel conducerea și organizarea întregii activități economice și sociale pe baze noi, superioare.

În ultimele două decenii am fost și sintem permanent martorii unui fenomen pe care-l socotim definitiv în cel mai înalt grad pentru climatul creator generat și stimulat cu înțelepciune și cetezanță la scara țării și a fiecărei colectivități. E vorba de o generoasă și impresionantă stare de angajare, de responsabilitate, de dăruire și creație.

În toți acești 20 de ani, reporteurul, scriitorul, creatorul de frumos, dar, de fapt, fiecare dintre noi, am străbătut țara în lung și în lat, am cunoscut chipul și sufletul oamenilor săi, așa cum se exprimă în cel mai direct și emoționant limbaj — cel al muncii, al hărniciei, al permanentului efort de au-

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC”

(Continuare în pag. a 11-a)

La fiecare 21 februarie (ziua sa de naștere) un gînd de cinstire pentru genialul sculptor Constantin Brâncuși.

Așa cum societatea năzuiește spre dinamism, spre combustia unor etape, spiritualitatea unei națiuni aspiră spre vitalitate, spre un spirit liber, deschis, descătușat de canoane — spirit pe care tinerețea îl sensibilizează prin dorința de innoire, prin năzuința de a afla mereu noi forme în care să exprime „matricea” tradiției culturale. Și i-a fost dată spiritualității noastre forța de a smulge lancea modernității. I-a fost dăruită puterea de a ridica glasul național în muzica unei universalități absorbită de innoire, robită spiritului profund uman de autodepășire, de temeritate și pionierat. Momentul marilor clasici ai literaturii române a dat ecou prin ani, regăsindu-se în pe-

rioadă contorsionată, dar fertilă dintre cele două războaie, găsindu-și forța de resurrecție după ezitățile dogmatismului, înflorind apoi în ultimele decenii, cînd conștiința

aspirația tinărului scriitor spre formule moderne, spre un mod actual de investigare a complexității relațiilor, deopotrivă umane și sociale. Trebuie căutată în literatura

confruntă, chiar dacă această neliniște creatoare îmbracă uneori formele experimentului, ale laboratorului de creație fără de care nouitatea nu ar fi cu putință.

Trebuie să le cerem acestor tineri curajul de a aborda temele majore de pe poziții care, cu multe decenii în urmă, nu se întrezăreau. Trebuie sprijinită temeritatea lor de descoperitori ai altor, mereu altor continente ale spiritului. Peste ani, filonul lor strălucitor va cobori în adînc pînă la zăcămintele tradiției. În timp, cărțile lor, uneori surprinzătoare, se vor aduna răbdător în cărțile mai mari ale istoriei literaturii.

TRAIAN T. COȘOVEI

Temele majore

creatorului a aflat surse profunde de implicare și investigație a unei realități noi, de o complexitate ce reclamă necesitatea unor formule de expresie pe măsura dimensiunii relațiilor dintre omul contemporan și lume, dintre scriitorul prezentului și problematica sfîrșitului de veac și de mileniu.

Cu atît mai legitimă apare

tinerilor acestor ani tocmai nevoia acută de depășire a unor formule pe care trecerea timpului le-a consacrat; trebuie descoperit în proza și poezia celor mai tineri creatori filonul de neliniște iscoditoare, năzuința de a turna în forme noi metalul incandescent al temelor majore cu care conștiința scriitorului contemporan se

Pagina 9

- Dezbaterea noastră : Pe ce credeți că se bazează succesul romanului „Cel mai iubit dintre pămînteni” ?

■ Atitudini, dezbatere, controversă

— Promoția '70 — o promoție severă cu sine (II)

- Ce mai scriu revistele ?

Pagina 10

Pagina 11

- Gabriel Garcia Márquez : Dragostea în vreme de ciumă
- Pași prin bătătura planetei : Cartagina lui Hani-bal
- Tabela de marcaj

Temeiul împlinirii

(Urmare din pag. 1)

todepășire. Am putut astfel vedea direct, cu ochii noștri, cum marile mutații radicale din viața și activitatea întregii noastre societăți au făcut ca, într-adevăr, numai în anele trecutului să se mai păstreze memorabila formulare și o realitate intristătoare: „locul unde nu s-a întâmplat nimic”.

Da, astăzi, aici, acum, în orice oră, în orice secundă la noi se întâmplă ceva. Ceva care ține de miracolul și mindria de a fi contemporani și făuritori ai epocii de glorie — „Epoca Nicolae

Ceașescu!” Da, Sălajul și Olutul, Vasluiul sau Teleormanul, Călărașii și Tulcea, Buzăul și Bistrița, dar, în fapt, fiecare zonă și localitate a țării au de adăugat, cu cinste și mândrie, la scara cotidianului, noi împliniri, noi izbinzi, își pun semnătura de prestigiu și demnitate în marele hronic al prezentului socialist și viitorului comunist al patriei.

Desigur, uriașul, clocitorul proces revoluționar, căruia vîrsta noastră tinăra i s-a încredințat ireversibil, înseamnă efort, spirit de dăruire și sacrificiu, luptă neîmpă-

cată cu inerția, recunoașterea deschisă a lipșurilor și neajunsurilor, dar, înainte de orice, înseamnă conștiința clară a unui țel istoric și a unui nou destin pentru țară și popor.

Din perspectiva acestor ultime două decenii și cu ferma încredințare a succesului deplin al cauzei noastre nobile, privind chipul de azi și de mine al României, înțelegem astfel că numai munca noastră liberă, unită și demnă este temeiul fericirii și împlinirii noastre.

A fiecăruia și a tuturor!

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI

AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Manifestare Hașdeu

Vineri, 19 februarie, a avut loc la Cimpina o manifestare literară care a marcat sărbătorirea a 150 de ani de la nașterea lui B.P. Hașdeu. Manifestarea a fost găzduită la Casa de cultură din localitate. Despre activitatea scriitorului și enciclopedistului, despre locul pe care acesta îl ocupă în cultura românească, au vorbit Paul Cornea, Gheorghe Mihăilă, Alexandru Săndulescu. Au fost prezenți, din partea conducerii Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, Alexandru Balaci și Constantin Chiriță. Printre acțiunile desfășurate cu acest prilej, remarcăm și organizarea a două expoziții: o expoziție de „Carte Hașdeu”, la Casa de cultură, și o alta, intitulată „Hașdeu și contemporanii lui”, la Muzeul Grigorescu.

Muzică și poezie

Recent, la Liceul „Gh. Barițiu” din Cluj-Napoca s-a desfășurat o seară de muzică și poezie; la Întreprinderea „Armătura” a fost prezentat un montaj literar-artistic „Cu tinerețea în suflet — partid — îți mulțumim”; spectacol literar-muzical-coregrafic cu genericul „Să cîntăm tinerețea” la Turda, susținut de tinerii Liceului industrial nr. 2; iubitori de poezie și muzică patriotică, tinerii de la Întreprinderea „Terapia” au fost protagoniștii și spectatorii unei manifestări pe această temă: săptămîna viitoare, în ziua de 26 februarie, la Clubul tineretului din Dej va fi organizată masa rotundă cu tema „Locul valorilor estetice în ansamblul vieții spirituale a societății”.

Prin galeriile de artă bucureștene

În această săptămînă, sălile de expoziții ale Capitalei s-au înnoit. Dintre manifestările plasticienilor noștri, vă propunem să intrați la Galeriile „Orizont”, unde pictorul Andrei Romoceanu (unul dintre cei mai înzestrați și curajoși reprezentanți ai generației sale, oferă publicului flori și portrete de un incitant dramatism. La „Atelier 35”, un tinăr — Sorin Novac — pășeste și el în rîndul pictorilor. La Galeriile „Simeza”, Horia Cucerzan este prezent, în acest februarie, cu lucrări de dată recentă, elocvente pentru momentul stilistic și opțiunile sale plastice actuale.

La „Căminul artei” (etaj), pînă în ziua de 8 Martie, va fi deschisă tradiționala manifestare a artiștilor plastici bucureșteni, care oferă un buchet de „Flori” în cele mai diverse stiluri și viziuni, pentru iubitorii de artă și pentru a marca — prin semnul artei — sosirea primăverii.

O interesantă expoziție de ceramică — vase și figurine — expune arhitectul Dan Lăzărescu la G.A.M.B. — piese care dovedesc sensibilitatea și vocația volumetrică a autorului, precum și gustul și ușurința aceluiași de a se mișca în vocabularul artei decorative.

Casete cu...

povești

O carte cu povești, un text literar pentru tineret pot fi dublate de o casetă, sporindu-se astfel forța de sugestie. Putem găsi, iată, printre altele, desigur, casete cu: „Palatul de cleștar” de B. Șt. Delavrancea, „Sfîrlează cu tofează” de V. I. Popa, „Sânziana și Peștelea” de V. Alecsandri, „Măștră lumii” de Viorica Rogoz, „Ciresarii” lui Constantin Chiriță, „Omul de piatră; Fluturile gâben de-o zi” de Silvia Kerim, „Soldățul de plumb” de Saeha Lichy etc.

Cărți '88

Cărțile începutului de an '88 au titluri incitante: Ion Hobana — *Un fel de spațiu* (roman s.f. apărut la Editura Albatros), Ion Băieșu — *Intimități trăite de alții* (schite — Editura Cartea Românească), Domnița Petri — *Traversare mareată* (versuri — Editura Cartea Românească), Vasile Preda — *Acest trecut a fost cîndva viitor* (roman apărut la Editura Militară), Editura Cartea Românească ne propune, de asemenea, o carte de M. Sadoveanu intitulată „Povestiri” și care cuprinde culegerile „Țara de dincolo de negură”, „Valea Frumoasei”, „Impărăția apelor”, „Vehime” (seria Mari scriitori români). La rîndul său, Editura Univers începe anul 1988 cu o carte de Iurii Ivankin — „Un vernisaj obișnuit” (schite satirice), o antologie de Mirela Petcu din „Teatrul spaniol contemporan” și o carte în colecția „Globus” intitulată „Marea Sargaseilor”, aparținînd lui Jean Rhys.

Concerte

Program muzical divers în Studioul de concert al Radio-televiziunii: luni, 22 februarie, un concert de jazz; joi, 25 februarie, sub bagheta dirijorului Cristian Mandel, solist Valentin Gheorghiu, un concert simfonic ce cuprinde „O noapte furtunoasă” de Paul Constantinescu și „Concertul pentru pian” de R. Schumann; sîmbătă, 27 februarie — concert de muzică de cameră cu formația „Archaeus” (Liviu Dăncănu); duminică, 28 februarie un spectacol sub genericul „Vă place opera?” urmat de „Tezaur folcloric” — spectacol de muzică populară ce se va desfășura luni, 29 februarie. În afară de concertul simfonic care va începe la ora 18.30, celelalte spectacole din Studioul de concert al R.T.V. încep la ora 18.

Dramaturgie românească

În repetiții la Teatrul de stat din Reșița se află două piese din repertoriul românesc contemporan. Este vorba de „Proștii sub clar de lună” de Teodor Mazilu și de „Hoțul sentimental” de Tudor Popescu. Interesant e faptul că aceste piese sînt puse în scenă de... bucureșteni. „Hoțul sentimental”, de exemplu, e în chiar montarea autorului, iar „Proștii sub clar de lună” în regia lui Grigore Popa de la Ansamblul artistic al U.T.C.

Dialoguri literare

Cu cîlva timp în urmă, tinerii pasionați de literatură din municipiul Botoșani au purtat un dialog cu criticul literar Eugen Simion, precum și cu scriitorul Sergiu Adam de la revista „Ateneu” din Bacău. Deosebit de interesantă a fost întîlnirea cu membrii Cenaclului din Botoșani al Uniunii Scriitorilor. În dezbatere: literatura tinăra și „piatra ei de încercare” poezia.

O instituție centenară — Ateneul Român

Lecturi fundamentale

„România pitorească”

În literatura română, Al. Vlahuță rămîne ca unul dintre dăruții ei animatori, vîzînd în opera literară un mijloc de educație națională. Nicolae Iorga considera viața artistului-cetățean Alexandru Vlahuță „vrednică de a fi pusă alături de aceea a celor mai nobili reprezentanți ai spiritului românesc legat de țară și neam”. Autor de poezie în cel mai bun spirit eminescian, prozator, publicist, sfătuitor literar, „autor” de reviste, prieten cu marii noștri clasici (Delavrancea, Coșbuc, Caragiale și chiar cu Eminescu), Vlahuță rămîne un clasic valoros poate și prin bogăția afectivă a operei pe care ne-a lăsat-o. Dintre cărțile sale, printre cele mai importante se află „România pitorească”, pornită în 1898, după un memoriu explicativ adresat lui Spiru Haret, ministrul de atunci al Instrucțiunii Publice și al Școalelor. Volumul a apărut în 1901, fiind tipărit de atunci încocoace în zeci de ediții, el conținînd o veche și bine ilustrată tradiție a literaturii noastre — cartea de călătorie. Despre respirația amplă a acestei cărți însemnate din literatura noastră probează și acest fragment: „ceea ce se ridică mai luminos și mai sfînt în mijlocul amintirilor mele, podoaba cea mai aleasă și mai mindră-ntre podoabele țării, este poporul românesc. În sufletu-i larg, nespuns de duioș, lămurit în focul atîtor suferinți, am găsit izvorul curat al frumoaselor lui cîntece și înțelesul istoric al trăinicieii și stăruinții noastre pe acest pămînt. În marea lui putere de muncă, de luptă, și de răbdare, în mîntea lui trează și-n inima lui caldă, am găsit sprijinul speranțelor noastre și dezlegarea inaltei chemări a neamului nostru...”

Ce e nou în edituri Interlocutor astăzi Constantin Busuioceanu

— Cu ce se prezintă în acest an, aniversativ pentru dumneavoastră, Editura Academiei?

— Editura Academiei se prezintă acum, cînd se împlinesc 40 de ani de la organizarea sa ca unitate distinctă pentru tipărituri, cu un bogat bilant marcat de apariția, în această perioadă, a peste 12.000 de titluri — cărți și reviste — într-un tiraj total de aproximativ 25.000.000 de exemplare.

— Care sînt lucrările care ocupă un loc central în planul dv. editorial?

— Menționez pe cele consacrate unor aniversări de evenimente sau personalități de seamă ale istoriei și culturii naționale, edițiile critice din operele clasice ale literaturii române, volumele de izvoare istorice. Un moment de excepție în activitatea noastră — apariția recentă a două lucrări consacrate aniversării zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu: *Noul mecanism economico-financiar în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu de Lazăr Traian și Dezvoltarea intensivă în strategia progresului economico-social al României* de Barbu Petrescu. O sarcină de onoare pentru editură o constituie continuarea publicării unor lucrări ale tovarășei academiciene doctore inginer Elena Ceaușescu: *Progrese în chimia și tehnologia polimerilor*, apărută în 1987, și *Rășini de hidrocarburi*, apărută recent.

— O parte însemnată a activității dv. editoriale este consacrată înscrierii rezultatelor unor cercetări din domeniile de vîrf ale științei românești.

— Menționez în domeniul științelor juridice apariția în acest an al primului volum al tratatului *Practica judiciară penală* (5 vol.), sub coord. lui C. Antoniu și C-tin. Bulai; în domeniul matematicii — *Introducere în geometria spectrală* de M. Craioveanu și M. Puta. Științele tehnice sînt consemnate cu un valoros volum elaborat sub coord. acad. Radu Voinea s.a., intitulat *Mecanica solidului cu aplicații în inginerie*. În curs de apariție se află un nou volum, VI, din tratatul de *Chimizarea agriculturii, Microelementele în agricultură* de D. Davidescu și colab.

— O serie de lucrări apărute sub egida Editurii Academiei se adresează cercetătorilor din diferite domenii de activitate, cadrelor didactice, studenților; multe dintre ele, însă, au un stil accesibil și maselor largi de cititori. Dintre aparițiile ulterioare, ce ne recomandați?

— *Chirurgie psihiatrică. Posibilități și limite* de Leon Dănăilă și Mihai Golu interesează în egală măsură pe specialiști și pe nespecialiști; *Lumea neștiută a păsărilor din Delta Dunării* de Radu Dimitrie, o lucrare care se adresează celor care iubesc natura; *Matei Basarab de Nicolae Stoicescu*, o lucrare bazată pe o extrem de bogată bibliografie și care marchează personalitatea voievodului în viziunea contemporanilor și urmașilor; *Instituțiile feudale românești. Dicționar*, prima lucrare de acest gen în literatura istorică românească, și care va apare sub redacția Institutului de Istorie „N. Iorga”, autori Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, o adevărată frescă a structurilor complexe ale societății feudale; ea se constituie într-un instrument indispensabil de lucru pentru medievisti, dar poate fi consultată și de un public mai larg.

— Ce va apare în perioada imediat următoare?

— Un Dicționar explicativ al limbii române (Supliment) care înregistrează peste 100.000 cuvinte și sensuri ce nu figurează în corpul Dicționarului explicativ al limbii române.

Convorbire realizată de
ARETA ȘANDRU

Cornel Ungureanu

„Cred în valoarea literaturii“ române de azi“

Încă tânăr, Cornel Ungureanu este de mult o voce autoritară în critica noastră. Cititor asiduu de proză, iubește în aceeași măsură (se pare) și poezia, dar și eseul. Operează cu solide concepte și angrenează concepte într-o scriitură frumoasă, citează, cu ideile bine creionate. Bănățean, născut în anul 1943, se afirmă în literatură nu în București, ci în Timișoara, oraș cu o mișcare literară distinctă.

Debutază în 1975 cu o carte despre care s-a vorbit mult: „La umbra cărților în floare“ (Editura Facla). Publică apoi: „Proză și reflexivitate“ (Editura Eminescu, 1977), „Contextul operei“ (Editura Cartea Românească, 1978), „Imediata

noastră apropiere“ (Editura Facla, 1980), „Proza românească de azi“ (Editura Cartea Românească, 1985).

Activitate de editor: a realizat edițiile „Poezii“ de Ion Pillat în colecția „Arcade“ (1975), „Ultimele sonete“ de Vasile Voiculescu (1980) și „Într-un cămin de domnișoare“ de Anișoara Odeanu (1983).

Premiile Uniunii Scriitorilor pentru: „La umbra cărților în floare“ (debut), „Contextul operei“ și „Proza românească de azi“.

În prezent lucrează la volumul II din „Proza românească de azi“. (E.M.).

— Stimate Cornel Ungureanu, de câte ori vă întilnise simt nevoia să vă întreb câte ceva esențial... Uneori sinteti ocupat, alteori mă intimidat de felul dv. excesiv de modest/firesc de a vă mișca prin tre oameni... Azi îmi vine să vă întreb dacă se întâmplă ca întotdeauna criticii să aibă pasiunea exactității?

— Da, unii critici au pasiunea „exactității“. Alții au pasiunea scrisului frumos, alții pasiunea spectacolului de personalitate. Nici unul n-o să declare, cu mina pe inimă, că de dragul unei metafore strălucitoare ar sacrifica adevărul-adevărat, dar rar se întâmplă ca un critic având la îndemână o rafală de cuvinte memorabile, să n-o folosească. Citeva dintre marile cărți ale literaturii au apărut datorită micilor, sublimelor trădări, în folosul operei coerente. Cine ar îndrăzni să compare *Viata lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu cu cărțile lui Murărașu și Crețu, poate mai exacte? Însăși ideea că această comparație s-ar putea face mă înspăimintă. Cu să nu mai vorbesc de alte cărți care, miniindu-și pe cei cu „patima exactității“, au creat căi noi în cminescologie. Cu pasiunea exactității — cu patima funcționărească a faptelor exacte — ai sansa de a deveni un Barbu Lăzăreanu sau un Lecca Morariu, autori desigur demni de stimă, dar nu un Călinescu sau Lovinescu. Întregul cere sacrificii. Patima exactității încoronează detalii, timpul mort, secunda revoluțată. Ea poate crea mari editori, excepționali filozofi, eminenti cărturari — fără de care o cultură nu poate respira. Criticul trebuie să aibă sentimentul exactității, dar și al întregului. Nu patima.

— Ați întilniț „modificări“ esențiale în spiritul de înțelegere/judecată critică a valorii la contemporanii dv. față de spiritul lui Maioreșcu, Lovinescu sau Călinescu?

— Ne-am obișnuit să judecăm întreaga noastră critică prin propunerile pe care le face Lovinescu în *Titlu Maioreșcu și posteritatea lui critică*. Cei bunți sint aici maioreșcenii, ceilalți fiind cel răl. Cînd Lovinescu îi notează cu zece pe cei care puneau la punct „părvănismul“, „criterionismul“ etc., el răspunde unui sir de violente. Acest val al violentelor, această agresivitate a „spiritului de pesteră“ trebuiau numite: acestui val îi trebuia opusă o tradiție, Maioreșcismul reprezentat o tradiție defensivă și, văzut astfel, el nu va solicita, vreodată, abateri, el confundându-se cu însăși critica literară. Spiritul primar agresiv, aflat atunci într-unul din momentele lui de virf, are în toate epocile resurse, corifei, vedete. Orice mare tradiție e un fenomen civilizatoriu.

Dacă spunem „spiritul lui Maioreșcu, Lovinescu, Călinescu“ cred însă că sintem infideli adevărului. „Spiritul lui Maioreșcu“ nu înseamnă și „spiritul lui Călinescu“. Și dacă ar fi să răspund exact la întrebarea dv., as spune că astăzi, după ce criticii i-au recitat, cu evlavie, pe Hagedu și pe Mircea Eliade, pe Părvan și pe Vulcănescu, pe Dan Botta și pe Cioran, cînd au revenit, cu necesarul spirit critic, asupra tradiției noastre adînci, am putea descoperi destule „abateri“. Creatia critică se hrănește și din ele.

— Credeți că există in justiții critice și de receptare care merg pînă la capăt?

— Care-i capătul? Multora li s-a părut a-l zări, și chiar prin apropiere. Nu mai e mult, zic unii. Fiind eu mai aproape de ceilalți, care cred că e posibilă, azi, o reumanizare a omului, spun că, niciodată, în cultură, nimic nu e pierdut. Nu există in justiție critică, dacă socotim că există, după spusa poetului, o creație poetică majoră pe care nimeni nu ne-o va putea pune sub semnul întrebării: viața noastră. Ce fel de in justiții ni se pot face? Un articol injurios, o calomnie strecurată într-un colț de gazetă sau, mai rău, o lipsă de reacție față de scrisul nostru? Dacă, într-adevăr, opera noastră e necesară, ea va participa la dialog: mine, în anii ce vin. Va realiza dialogul posibil/solicitat. Dacă nu e necesară în acest dialog — cel de mine — cel de azi au avut dreptate. La ce bun să agităm prostii pe ideea „in justiției critice“?

— Dacă ați avea timpul necesar elaborării, pentru care dintre scriitorii contemporani ați întocmi (fără ezitări) monografiile?

— Pentru majoritatea celor despre care am scris în *Proza românească de azi*, vol. I. Pentru citiva dintre cei care vor apare în *Proza românească de azi*, vol. II. (Paul Georgescu, Ivăsiuc, Alice Botez, Radu Petrescu, Mircea Ciobanu). Dacă as avea timp și editor, as scrie monografiile despre Mircea Eliade și Franyo Zoltan, despre A. Odeanu și Mihail Avramescu. Pe urmă despre Vasko Popa, Krleza, Gombrowicz.

— Vă supărați dacă n-o să vă întreb nimic despre literatura bănățeană?

— Cum o să mă supăr? Nu mă supăr chiar deloc.

— Ați anunțat o „Geografie spirituală“, ați vorbit de ea în citeva locuri. Mă interesează dacă, după apariția „Prozei...“, ați adus modificări esențiale proiectului.

— Nu as putea spune că am adus „modificări esențiale“ proiectului. Asa cum e și firesc, el s-a îmbogățit cu cite ceva. Cu ocazia „centenarului Rebreanu“ am văzut în liniste zona Năsăud, în citeva excursii am văzut sau revăzut Sibiu, Maramureșul, Bucovina. As încerca acum, înainte de a da publicității această „Geografie...“, să realizez un album al tinuturilor românești și al fertilității lor spirituale. Imaginile își au un corespondent, uneori uluitor, în creșterea și întemeierea operei. Lumea văzutei și a nevăzutei își răspund. Există o relație de adîncime între Rebreanu și lumea prin care a peregrinat familia sa. Nici Goga și nici Cioran nu pot fi înțeleși fără spațiul Răsinarilor. Un spațiu al deplinătății, dar și al respirației sincopate. Cel care cunoaște biografiile lui Saguna sau Onisifor Ghibu poate descoperi cum sentimentul construcției cistigă în aceste locuri în care pitorescul se resoarbe în realitatea aspră a pietrei. Excelentul artist fotograf Ion Miclea, care a fotografiat Răsinarii într-o carte plăcută, a uitat tocmai citeva figuri esențiale ale spațiului său original.

În *Proza românească... deschid o discuție despre spațiul răsăritean* așa cum arată el în literatura ultimului sfert de veac. Dacă Răsinarii, Năsăudul sau Fălticeni vorbesc despre „statutul insular“ (aproximative „de rigoare“), sint mari autori care aparțin unor zone de contact etnic. Cred că și spațiul insular și cel de contact etnic potentează „sentimentul dramei“ sau, cu o vorbă a lui D.D. Rosca, „existența tragică“.

Mă tentează, din acest unghi, citeva studii despre Rebreanu, Krleza, Crnjanski, Gombrowicz, Cioran, Hasek în care să arăt cum literatura „imperului crepuscular“, definită de Musil, Broch, Roth, e „revăzută“ de acestia. Mai blind de Rebreanu (în *Pădurea spinuraților*, în *Ițio Strul, dezertor sau Catastrofa*), vointa de interioritate e mai puternică decît cea de „contestare“, mult mai violent, cu o vo-

luptate polemică rară la ceilalți. *Vesela apocalipsă* e numitorul comun nu doar al literaturii austriece dintr-o anumită epocă, ci și a *Întoarcerii lui Filip Latinovicz*, a *Lecției de limbă moartă*, a *Migrațiilor. Femeie*, iată *Fiul Tău*. O altă vedere. *Corn de vinătoare* trebuie citite după lectura lui Musil și a lui Broch (eseistul). Viena perversă din scrisul lui Tinianski (epoca Mariei Tereza), țările imaginare din scrisul lui Krleza, epopea eroico-comico-satirică a lui Hasek, imaturitatea parodică a personajelor lui Gombrowicz, pot și trebuie legate de o „geografie“ a crepuscularului. Nu după ce am scris volumul al doilea al *Prozei... am înțeles cum va trebui să arate această Geografie... ci chiar în timpul lucrului la el.*

— Vă simțiți obosit după ce scrieți o cronică literară? Dar după realizarea unui studiu întins?

— Nu, nu mă simt obosit după ce scriu, mă simt obosit după ce citesc o carte proastă. După ce citesc un sir de cărți proaste. Se publică multă literatură mediocră. Se slujește, zic cei care o publică, fel de fel de criterii, Tematică, de pildă. Unii publică anual cite un roman. Au, chiar au substanță pentru a împlini acest ritm? Se scrie la repezeală, fără grijă pentru stil, pentru idei, pentru construcție. Autori care n-au încropit o poveste ca lumea visează monumentale cicluri românești și le și publică, promitîndu-ne altele. Prin sedintele județene unii se întreabă: de ce nu scrie critica timișoreană despre aceste cărți, și dacă scrie, de ce nu aplaudă? De ce nu scriu ceilalți critici, și, mai ales, de ce nu aplaudă? Scriind despre proza actuală, a trebui să citesc un lung sir de cărți mediocre ale unor autori care, după ce au descoperit doi-trei recenzenti de serviciu, te presează cu geniul lor neînțeleș. As da o listă lungă de autori care s-au risipit și se risipesc anapoda, comitînd anual cite o carte, adunînd într-o bibliografie altfel impresionantă (e lungă...) o groază de titluri inutile. Nu scriul mă obosete, mă obosesc lecturile inutile și, mai ales lungile discuții absolut inutile despre nedreptățiții criticii literare.

— Ce va cuprinde volumul al doilea al studiului publicat în 1985?

— Va cuprinde exact ceea ce anunțam în prefața volumului întâi, minus paginile despre eseist. Îmi pare rău că a trebuit să renunț la ele, dar, cu ele, volumul devenea altceva. Fără ei, raportul dintre modelul cultural și cel spiritual este, categoric, ciuntit, dar cu ei s-ar fi inversat într-un mod care m-ar fi abătut de la propunerea fixată de titlu. Așa că va exista o primă parte (o lungă „preistorie a prozei contemporane“) în care scriu despre cei reveniți, după 1965, la literatură. Despre cei care, la

sfinșitul deceniului al patrulea și începutul celui de-al cincilea, trăiau o furtunoasă tinerețe literară, întreruptă pînă în 1965 fie de cărți proaste, fie de interdicții diverse. Pe urmă despre provincialii epocii, autorii unor proze pitorești, „regionale“, descoperitori involuntari ai unor straturi de adîncime. Iulian Vesper e cel mai bine știut dintre ei, iar *Glusul*, romanul cel mai citat. Cartea propriuzisă începe cu cei care se privesc în oglinzile literaturii: cei care vor oscila între modelul literar și spiritual. Uncori, parodic, alteori încercînd o proză reflexivă prin excelență. De la Alice Botez la Paul Georgescu și de la Ivăsiuc la Mircea Ciobanu un mare număr de autori ieșiți la lumină între 1965—1970 vor avea parte de analize întinse, după cum de analize întinse au parte Gabriela Adameșteanu, Mihai Sin, Eugen Uricaru, Paul Eugen Banciu, Tudor Octavian, Vasile Sălăjan, Nedelciu, Agopian și alții. Evident, mă ocup pe larg de Radu Petrescu, Alexandru George, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, autori ai unui nou clasicism al prozei. Așa după cum am scris în numita prefață, în volumul al doilea al *Prozei... voi consacra un capitol ciclurilor romanesti scrise după 1965, ca și literaturii-document, romanului-proces apărute după 1970. Va fi necesar și un al treilea volum, un Dicționar al prozei contemporane. Despre el voi vorbi într-o amplă prefață a volumului al doilea.*

— Era să uit o întrebare pe care îmi propusesem mai devreme să o rostesc: ați avut (aveți) mentori?

— Nu vreau încă să vorbesc despre ei. Aș spune însă citeva cuvinte despre Andrei A. Lillin, decedat cu puțină vreme în urmă, cunoscut mai puțin decît s-ar cuveni, autor de studii de o impresiopantă erudiție. El conducea sectorul de critică de la *Scrisul bănățean* în anii 1961—1962, el m-a invitat să colaborez la revistă. Prin 1962 (eram student în anul al doilea) am adus o recenzie la *Taurul mării*. Formulam rezerve față de cartea unui scriitor important și conducerea revistei a îmblinzit — de față cu mine — rezervele. Cînd a văzut rezultatul, Andrei A. Lillin a avut una din memorabilele lui furii (aveam să cunosc, cu alte ocazii și altele) țipînd: dacă vrei să fii critic, să nu-ți modifice opiniile! Să nu lași pe nimeni să se amestece în pagina ta!

Era roșu, congestionat, întreg etajul consacrat forțelor culturale timișorene răsună, eu nu mai știam pe unde să mă evapor. Nu mai găseam ușile (erau două). Conducerea revistei dispăruse, redactorii revistei dispăruseră, eram eu cu el. Nu știu dacă minia era doar almomentată de ideea că ar putea să-i scape un finăr critic (să trădeze, deci, dreptul la negație), nu știu dacă nu voia să păstreze intactă recenziia negativă la cartea evident slabă, a lui Ion Marin Sadoveanu (omul îi dispăcea), cert e că prima lecție despre critică am primit-o în acea după amiază în care, terorizat minute în sir de minia tunătorului Jupiter, am înțeles că există un drept inalienabil al criticului: dreptul de a spune nu.

— Și pentru că am ajuns pe acest teritoriu — vă întreb — vă interesează/e-moționează ideea că sinteți/ați devenit mentor pentru unii critici tineri?

— Nu sint mentorul „unor critici tineri“. Critic literar în provincie, am avut prieteni literați pe care i-am pierdut fiindcă nimic nu-l mai inflamabil decît orgoliul provincial așezat mereu între teama marginalizării și conștiința ei. Prietenii mele cu criticii timișoreni sint de cursă lungă. Unele s-au mai subțiat, altele au lăsat, în vreun moment, impresia că sint friabile. Dar rezistă. Am învățat destule de la prietenii mei mai tineri, poate mai multe chiar decît au învățat ei de la mine. Și poate că învățăm, împreună, să realizăm dulcele echilibru dintre viața-intru-literatură și viața-intru-adevăr.

Interviu realizat de VALERIU BĂRGĂU

CARTEA DE PROZĂ

Tirania memoriei

O lume împărțită în slabi și puternici domină „materia epică” (mai mult, dacă nu în exclusivitate, analitică) a ultimului roman semnat de Constantin Ţoiu^{*)}, cuprinzând, implicit, lupta inevitabilă dintre cele două categorii: nu se poate afirma, totuși că am avea de a face cu un „roman al puterii”, un roman politic, deci. Ceea ce interesează aici este, mai degrabă, tirania memoriei, dominată (pentru a nu spune „infestată”) de „personalități accentuate”, atunci când acestea sînt demult dispărute, ori a afectivității, blocate de aceleași individualități, în cazul în care ele sînt încă active. Personajele slabe luptă, spunem, împotriva celor „tari”; lupta se desfășoară pe față, deschis (declarat) ori, dimpotrivă, este camuflată, prin devierea ei împotriva unei alte identități, omologe celei principal-dominatoare, așa cum se întâmplă cu „domnul Negotei”, frate mai mare al ilustrului Leon (Leo, pentru intimi), fost om politic important, ce continuă să posede o forță psihică de temut, generată de complexa și derutantă sa personalitate, care frate, aprobînd servil orice afirmație a acestuia, își defulează ura acumulată și niciodată recunoscută defăimîndu-l pe celebrul actor Romeo Elefterescu, prin colportările asupra vieții erotice a acestuia. Categoria aceasta de inferiori și inferiorizați totodată își descoperă afinități structurale deosebite, ceea ce uneori se întâmplă într-un mod spectaculos: „domnul Negotei” se împrietenește cu Babis Vătășescu (eroul principal) întîlnindu-l în timpul unei plimbări nocturne (obicei avut de către amîndoi) prin viscol, pe străzile Capitalei, legătura infiripindu-se fulgerător și persistînd cu consecvență. Cel doi prieteni, puternic complexați (primul din punct de vedere psihic, celălalt și fizic, din pricina staturii foarte scunde, ceea ce l-a și determinat să se limiteze la preumblările de noapte) au fiecare câte o rudă strivitoare prin strălucirea ei: Leon, menționat anterior, și, în familia eroului — care este și narator — unchiul său — al cărui nume „complet” îl poartă — frate al tatălui, un om, și acela, deasupra mediei prin originalitate, avînd la activ cel puțin un gest „istoric” a cărui celebritate nu fusese uitată, de către unii, niciodată. „Babis-fiul”, de altfel, este, inițial, acaparator de chiar tatăl său; „transcriindu-i” amintirile la mașină, el recunoaște scopul întreprinderii sale, (pretinzînd că acesta este „lipsit de orice har”, „simplu deținător al experienței”, el dorește să-l transforme într-un „tată vrednic de mine (...). Tatăl restabilit, Tatăl redemonstrat”), precum și faptul că aceasta „devenise singura justificare a vieții ce o duceau”, viață împregnată de ură: „eu pentru care ura era din naștere un mod de-a supraviețui” și răutate: „în răutatea mea ce pune la îndoială tot ce li se părea altora nobil sau frumos, găsînd mereu o bază subredă fericirii omenestii...”. Dependenta sa față de Vasi (tatăl) este atât de strînsă, încît, atunci cînd are impresia că celălalt este pe punctul de a muri, intră într-o panică cu accente uimitoare, spectaculoase, anchetîndu-l „ca un polițist nemilos” spre a se convinge de contrariul, ceea ce-l face să constate că, deși stăpîn al sclavului său (numit chiar „robul meu”), „nimic nu-i mai jalnic decît un stăpîn depinzînd de un sclav, în totul”. Visînd „o glorie care în sfîrșit să mă înalțe în ochii celorlalți; o revansă contra naturii ingrate”, întîlnirea domnului Negotei îi mai acordă o șansă: aceea a cunoașterii și a răzvrătirii (urmate, însă, de înfrîngere), relatările neamțului Brenner din Știrna despre Lucifer — numit de către acesta „Ingerul luminii”, și avînd ca țel eliberarea omenirii de sub tirania lui Dumnezeu — împreună cu prezența simțită a șoricelului, care, după același Brenner, îl anunță pe maleficul personaj în ziua de luni (în care chiar se află naratorul) — constituînd o prefigurare parabolică a tentativei pe care o va face Babis-fiul (nu întîmplător, desigur, acesta își amintește de dialogul cu pricina cu puțin înainte de noua perspectivă). Invitat de proaspătul său prieten pentru a-l cunoaște pe Leon, protagonistul constată că puternicul frate fusese prieten cu unchiul său, deși avuseseră orientări politice diametral opuse. Figura acestui unchi, mort la o vîrstă foarte tină, începe să prindă un contur crescînd în orizontul său

afectiv; dirijînd amintirile lui Vasi spre fratele său ilustru (în felul său), Babis Vătășescu ajunge să reconstituie portretul celui ce se întipărise, de nesters, în memoria mai multor oameni (iubita sa, Mita, evreica adăpostită de el în pofida ideologiei la care aderase, Sara Feuerstein / Sanda Fuioreșcu — o personalitate puternică, și aceea, realizată socio-profesional, celebră chiar), și, nu în ultimul rînd, în aceea a fratelui său, Vasi Vătășescu. Avînd statutul de „prizonieri ai familiei”, cei doi prieteni reacționează, cum spuneam, diferit față de acesta: pentru inversunatul Babis Vătășescu, cunoașterea accentuată a ilustrului său „strămos” (iubit de însăși inamicii săi politici, chiar Leo și Sara) îi oferă, la sugestia bizară, aproape misterioasă a lui Negotei, care nu face de fapt decît să-i transmită porecla pe care i-o dăduse fratele său, spunîndu-i „Alberich” și completînd: „Alberich poate fi și Siegfried, dacă vrea, și cînd vrea, lui îi stă în putere orice (...) așa că...” (s.n.) ideea de a se substitui acestuia (prin răzvrătirea împotriva lui, subînțeleasă) ducînd pînă la capăt titlul povestirii despre Lucifer: „mărul a fost doar un simbol și e vorba de o barieră pe care, dacă o treci, mîntea se tulbură în fața golului întîlnit și omul, ori își pierde nădejdea, ori caută să se așeze în locul lui Dumnezeu” (s.n.). „Căderea în lume”, ca efect al cunoașterii, este, după părerea lui Brenner, efectul acestor două cauze decurgînd una din cealaltă... și se repetă în cazul protagonistului, „ispitit” și el, de către Lucifer, „prin orgoliu”. Substituită, însă, (consecință a răzvrătirii, deci) eșuează, poate și din cauza — ori numai datorită — lășității: „Arătam grozav. Atît că în dreptul inimii purtam o pată roșie” (aluzie la moartea prin împușcare a unchiului său, executat). „Pielea naratorului, un moment părăsită” se dovedește mai sigură în mediocritatea ei: „Destul s-o revezi, ca să reintri resemnat în ea și să redevi, de fapt, cine ești”. Anterior, acest statut de narator însuși atrăgea dubiile nemulțumite ale personajului: „Asta e că nimeni nu știe niciodată cine este autorul. Și dacă cei ce pretînd că sînt, nu sînt niște impostori, fără să știe. Și dacă știu, nu trîșează. Deghizîndu-se, Luînd locul altora. Făcîndu-se că sînt ce nu au simțit niciodată”, aluzie, probabil, la dorința lui Vasi Vătășescu ca existența, personalitatea fratelui mort să se repete, dorință contrazisă cu furie de fiul său, care suferă „o veritabilă manie” la un moment dat și, căutînd într-o enciclopedie, elucidează conotația prenumelui său... scîndat! („BIS, îmi spuneam, va să zică al doilea, sau încă o dată. Iar acest BA, popular, care era negația, nu al doilea, sau ceea ce este imposibil să se repete”). Efectul eșecului este, înțelegem, considerabil prin declarația pe care o face Babis-fiul la începutul romanului (care este deci o retrospectivă), referîndu-se la prima întîlnire cu Negotei: „Sînt indivizi pe care îi cunoști ca din întîmplare și despre care mai tirziu, dintr-un motiv ori altul, zici «dracul mi l-a scos în drum». Așa era și cu Negotei”, ca și din ezitările pe care le încearcă acesta în fața invitației prietenului său de a-l cunoaște pe Leo (inclusiv aceea provocată de prezența șoricelului, în aceeași zi de luni, cu înțelesul lor specificat, prezență ce s-a dovedit, cum se vede, premonitoare). „Gloria” dorită — cu efectele ei „secundare” inerente — se dovedește a nu putea fi asumată de acest personaj suferînd — la figurat ca și la propriu — de o micime de nedepășit.

*) Căderea în lume, Editura Cartea Românească, 1987.

Un roman al conștientizării

Impactul cu realitatea (socio-profesională) și asimilarea ei — se relevă a fi tema ultimului roman al lui Eugen Mihăescu^{*)}, scris cu predilecție la persoana întii (cu excepția pasajelor „introdutive” premergătoare fiecărui capitol, în care autorul face o sinteză a punctului în care a ajuns relatarea), îmbrăcînd deci, mai mult sau mai puțin evident, aspectul confesiunii. Asimilare, se vede de la un punct al discursului, deloc facilă, tinărul protagonist — inginer stagiar aflat în primele sale trei zile de ac-

tivitate — suferînd — fiind nevoit, mai exact, să sufere — un șir de metamorfoze inevitabile... și necesare. „Pierderea inocenței” ar putea constitui un al doilea titlu al cărții, derivat din „firul” acestuia abil camuflat inițial prin stilul voit „neglijent”, bun transmîțător al stării interioare a lui Vasile Ionescu, tinărul ce parcurge primele zeci de pagini cu o nonșalanță convinsă (oare?) și perfect convingătoare pînă la un punct. Ironia este, în această situație, firesc, o componentă aferentă care, la rîndul ei, pare perfect verosimilă, manifestîndu-se inclusiv prin reluarea sau parafrizarea unor versuri ori refrene (de genul „Pînă acum mergeam ușor, ca de la natură, precum știam de la vîrsta de un an, ehei, de pe vremea cînd eram fecior la mama, și pe ploaie și pe vînt...”) ca și prin forme mai directe: „Iar mediul inconjurător anuță, oarecum brutal, stupid, că cineva cumpără sticle goale. Sticle, deci, n-are decît. Înseamnă că insul a priceput ce înseamnă recuperare, recondiționare, refolosire, om modern” și încă: „te crezi sfarmă-piatră, tii, mai vedem noi cite parale faci, ce-ți poate pielea (și capul, și capul, și capul, insist eu, cu el am făcut studiile, lasă!), ironie ce se exercită cu succes și asupra mediului birocratic și nu numai al instituției unde este reparat inginerul.

Ironia, însă, nu este decît o mască, semnele discrete deocamdată, ale neliniștii își fac apariția intermitent: „Ce zi!... Și melancolia, uite-o, pasăre verde care-mi dă tircoale, ce zi, ce zi, cît din ea îmi aparține?” lăsînd să se bănuiască totodată o receptivitate a tragicului, dovedită de fixarea în memorie a șocului suferit de un muncitor cunoscut în timpul studenției. Semne ale refuzului de adaptare la noua condiție însoțesc conduita interioară dominată de ironia alternînd cu anxietatea, conturînd un portret tot mai surprinzător: „Îmi pare că totul e un vis, sînt doar în vacanță și îmi place să mă joc numai, să mă joc de-a repartitia în producție, poate că nu-l decît un giubusuc din timpul liber al studentului pus pe șotii...” pînă la o violentă conștientizare a noii condiții: „Era clar. Trebuia să-mi asum ceea ce mi se oferea, să-mi interiorizez lucruri de care cîndva mă amuzasem sau care mi se păuseră cîndva prozaice, lipsite de sens. Trebuie, zic, imperativ. Nici măcar nu-mi pot permite să încerc, ci trebuie, pur și simplu, să merg înainte, ca la atac, în război, unde în spate ai o curte marțială, iar în față inamicul”. O anumită cruzime nu-i lipsește, după cum se vede, personajului, în care tot mai greu poate fi recunoscut nonșalantul din primele pagini. Maturizarea acestuia suferă un salt, ca după îndelungi ezitări: în numai a treia zi „de stagiu”, tinărul inginer ajunge să regrete patetic anii studenției, resimțînd deja cu nostalgie: „O flacără ce nu dă semne că s-ar stinge, o arsură ca după o băutură alcoolică din care ai băut prea mult dintr-odată (...) Flacără ce nu se va stinge poate niciodată, poate, e însăși, bănuie, pasărea fără de sfîrșit a tineretii, pasărea asta care de acum încolo va începe cu «și eu, odată, demult...». O rememorare-„eseu” despre tema prieteniei, tratată într-o revistă studențească, se colorează și ea în aceeași discretă melancolie învăluitoare într-o finală viziune a protagonistului care, într-un ultim, nehotărît, gest de protest, se întrebă: „Oare chiar am intrat în viață, oare așa se intră în viață, oare așa arată viața...”. Natura interioară complexă (și complicată, după cum se vede pînă la urmă!) a eroului este trădată de referirile abundente la autori universali și autohtoni (dovedînd o cultură suspectă pentru un inginer cibernetician ce este!), de la Kant, Pablo Neruda, Carl Sandburg la Ana Blandiana, Marin Preda,

Relevarea succesivă, neîncetată, a specificității acestei configurații interioare, — constituînd un șir neîntrerupt de surprize ce modifică într-una atmosfera romanului — asigură o tensiune necesară ce antrenează lectura, stilul deconcertant caracteristic debutului „acțiunii” lăsînd loc unei imixțiuni tot mai grave a problemei maturizării psihice prin asumarea integrală a propriei existențe.

Comentarii de NICOLAE BALTA

*) Eugen Mihăescu, Trei zile uimitoare, Editura Eminescu, 1987.

Tudor Vianu și unul din discipolii săi

Relațiile lui Tudor Vianu cu cel mai strălucit discipol al său, profesorul și criticul literar Al. Dima (1905—1979), au fost pe întinderea citorva decenii de o perfectă cordialitate. Lucru ușor de observat atît în articolele, eseurile și studiile pe care i le-a consacrat Al. Dima, destul de numeroase de altfel, cît și în tonul corespondenței trimise de Tudor Vianu emulului său. Pînă nu de mult aveam cunoscință doar de trei misive expediate de Tudor Vianu pe adresa elevului său. Cele trei scrisori au fost publicate de H. Zalis în cartea Tudor Vianu — Corespondență (București, Minerva 1970, p. 100—101). O întîmplare fericită a făcut să mai găsim încă șapte epistole ale celui mai bun estetician român trimise lui Al. Dima. Sînt din perioadele 1944—1958 și se referă la situația de universitar

a lui Al. Dima. Transcriem una, doar, pentru a confirma cele de mai sus: P[loiana] Țapului, 30 august 1944. Iubite Dima, Îți scriu în mare grabă pentru a nu mai amîna aceste rînduri, întîrziate și așa, din pricina evenimentelor. Cred că nu trebuie să ai nici o grijă; ești tînea d[um]i[tale] la Universitatea din Iași se va aranja fără doar și poate. Totul militează în favoarea d[um]i[tale] și obstacolele care s-ar fi putut ivi au dispărut și ele, acum cînd decretul lui Călinescu nu va mai întîrzia. O scrisoare foarte călduroasă a lui Claudiu în favoarea d[um]i[tale] mi-a sosit acum vreo zece zile. I-am răspuns. Dar era oare nevoie de această intervenție, cînd sînt cunoscute sentimentele mele pentru d[um]nea[tă], întemeiate pe o veche prietenie și pretuire? Mi-a făcut însă multă plă-

cere manifestarea interesului așa de devotat pe care ai știut să-l trezești în acest amic comun. Iancu m-a vizitat mai zilele trecute pe aici. Cred că și el va avea partea lui în noua organizare a esteticii la Iași. Aș dori să rămîneți prieteni. Plecînd, i-am dat, pentru a ț-o remite, „Istoria literaturii române moderne”, în care am scris capitolul despre „Junimea”. Ai primit-o. Te-aș ruga să mi-o confirmi aici, la P[loiana] Țapului, unde voi mai rămîne cîva timp. Cu multă prietenie și bune urări al d[um]i[tale] T. Vianu. După mai multe tergiversări, Al. Dima va ajunge, așa cum exact a intuit Tudor Vianu, titularul catedrei de la Universitatea din Iași. Aici a creat o tîmeinică școală de istorie și critică literară.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte de LINU

Mircea Horia Simionescu, Trei oglinzi, Editura Cartea Românească, 1987.

Jurnalul intim publicat de Mircea Horia Simionescu ne oferă imaginea unui adolescent, care n-a uitat în nici o împrejurare să-și noteze ceea ce simte.

Cronica literară

de AL. PIRU

Titlul noului volum de versuri al Carolinei Ilica, *Ephemeris* (Cartea Românească, 1987), provine asupra temei. Grecesul *ephemeris* înseamnă care nu durează decât o zi, la fel cu latinul *ephemeris*, ceea ce se întâmplă într-o zi, ceea ce e vremelnic, pasager. Faptul trecător n-ar interesa în literatură, dacă poeta nu l-ar asocia ideii de mișcare continuă, de filosofia lui Heraclit din propoziția: „Toate lucrurile se nasc din contrarii și toate se scurg, așa cum curge un riu”. Cartea lui Heraclit *Despre natură* nu era ușor de înțeles și Socrate pretindea că trebuie să fii un scufundător asemenea celor din Delos ca să nu te îneci în ea. Toate acestea sînt spuse aluziv în poezia *Ephemeris*. O femeie stă pe malul unui riu. Numără efemeridele așezate pe o floare și meditează la efemeritatea vieții: „Trec zilele, strig, și-mi aduc aminte / Vorbele mamei: Nu zilele trec. / Ci zilele noastre”. Un scufundător se aruncă în apă, trece „cu ochii închisi” dintr-o lume în alta. Se zice că viața s-a născut în mediul acvatic. Acolo „milul învăluie / Scoicile grele, întredeschise / Ca un trup născător”. Femeia așteaptă întoarcerea scufundătorului „cu ochii deschisi”. Numără efemeridele care trăiesc câteva zile, sapte efemeride — o săptămână.

mină, „jumătate dintr-o viață de fluture”. Viața e trecătoare privită la nivelul individual, dar neîntreruptă sub regimul speciei. Totuși scurterea neconținută a timpului e un prilej de tristete, de neîmplinire a ființei născute „din foc și din gheață”: „Se duce de-acum tinerețea și simți / Că nu ai iubit îndeajuns”. Sau: „Există ceva atât de bogat și-ndestul încît / Imi pare de necheltuit. / Există ceva atât de puțin și atât de ușor / de pierdut. // O, timpule, / O viață!” Precaritatea vieții față de imensitatea timpului formează tema gravă a poeziilor Carolinei Ilica din *Ephemeris*.

Sentimentul ungarăttian al timpului nu împiedică acuitatea senzațiilor, a bucuriilor dragostei cu cit mai cocheta, cu atît mai voluptuoasă. Astfel fructul gurii picat de femei în formă de inimă „e lipicios de dulce. Și răsfîrît / Nu mai mult decît iuresul caisei răcoapte”. Buzele îndrăgostitilor sînt „noi emisfere ce nu se mai satură / Una de alta. / Decent de tăcute, / Indecent de zămoase. / Fatale / Precum frumusețea.” „Simii sălbatici, căpîte de mătase și de mireasmă”, se lasă dezgoliti fără rusine, sărutati de stele mici dintr-o lume „pură și augustă”. Femeinitatea e privită impersonal, cu un aer obiectiv, chiar cînd e vorba de un lucru al său (O rochie): „O rochie neliniștită, / Ca o brîndușă de primăvară: / Violent violetă / Pe dinăuntru și dinafară. // Mătasea ei rece. / Serpească și pură. / Ca pe-o cămasă de forță / O răbdă, o-ndură // Pielea-mi fierbinte / Și păcătoasă. / Și una și alta / A mine mironasă; // Adică: a viață / Cu moartea în ea. / Suflete, pasăre vie. / Le poți sfîșia?” Luciditatea spulberă iluzia, destelînd din visare: „Din pricina ta mă culc eu tirziu. / Mă fardez pe sub ochi cu cearcăne. / Mă lasă grea cu fiecare cuvînt. / Imi stric fața de femeie blonzie. // O noapte cu tine mi-am dorit. / Și iată sînt pedepsită cu o mie de nopți! / O, nechibăzuto, Poezie!”

Sinceritatea nu încalcă norma estetică a confesiunii.

Discretă, cu o ironie abia perceptibilă la adresa propriei condiții, Carolina Ilica nu e insensibilă la lumea din afară din care nu reține însă decît ceea ce are o corespondență intimă cu ea. Universul ei se compune dintr-o faună și o floră luate doar ca termen de comparație pentru o stare de spirit. Libelulele cu ochi fascinanți și trup vibratil sînt investite, după ultima modă: „Turchiz (it. turchese, bleu pal) cu negru”. Ochii iubitelui se anină de cei ai iubitei ca „doi melci senzuali”. Lebăda trecînd rece pe ape, perechile de hulubi și turturele etc., nu amintesc bărbatul iubit care el singur le poate evoca. Apropierea amantilor e figurată delicat așa: „Un ied rătăcit, prins în miini, către piept / E singele tău; / Iar inima mea se apropie-n salturi”. Crinii vestejiti par spinurați, bălăgînindu-și picioarele. Lăcrămiarele sînt perle căzute dintr-un plins anonim, păpădiile și-au pierdut aureolele estivale odată cu credința în puterea lor de plutare, macul arde în flăcări voluptuos, toate au, din perspectiva poetei care raportează totul la persoana sa, un suflet. În natură nimic nu e inert sau lipsit de semnificație, dar cel mai semnificativ e umanul, nu ceea ce se vede, ci însușirea de a vedea nu culorile, ci ochii în care lumea se reflectă. Așadar: „Niciicare din culori nu poate-n-trece, / Nu poate-n-trece magicul albastriu / Al ochilor albaștri! / Culoarea cerului senin”. Urmează, în poezia *Adorație*, o expoziție luxuriantă de atribute coloristice organizată mirific: „Nici roza îmbrăcîndu-se în roz / De dragul unui rosu trandafir; / Nici cheltuita floare-a păpădiei / De-un galben ca-n moniezile de aur / Și nici piciorul-de-cocos grăbit / Ținut în loc de locuri mlăstinoase (Ranunculus, n.n.) // Nici palida brîndușă-de-toamnă ca un vis / Din somnul fără vesti, al mortii. / Nici orbideea porfiro-

genetă / Adusă din bizanțuri tropicale / În patul nuptial al unei sere; // Nici tăvile imense și verzi și salvatoare / Ale vestitei Regia Victoria; // Nici lotusul cel sacru, din Egipt, / Ca o minune tremurînd pe ape / În lîntrea albă a fap-turii sale”. Pe scurt: „Nici rozul, decît precăut virginial, / Nici rosul înfocat și senzual, / Nici verdele de frunză, trăitor, / Nici galbenul de aur ori astral, / Nici violetul tragic și greu, imperial, / Nici albul ca de nuntă al nufierilor!”

Fără să fie o poetă a anotimpurilor, Carolina Ilica e atentă la „sacrificarea broderiilor de omizi din gherghelul frunzelor noi” în focurile primăverii, la soarele ce-si „arde cununa de spini”, vara, „la ceru-nstelat ca o grădină a Semiramidei” toamna, la „iarna udă ca o babă surdă”, Ziua și noaptea, alternanța lor, și mai ales, precipitațiile, ploaia și zăpada sînt viu percepute. Ploaia: „Te bucuri / De farmecul ploii de vară: / Subtire la trup, gratioasă. / Inconstientă și tremurătoare / Precum libelulele, / Gusti cu nesat / Nuri ploii / Cum te-ai dedulci / Din intimitatea / Unei femei”; „Să vină ploaia, să se desfrîneze, / Ca herghelii de iepi să necheze. // Bătînd cu ciocănelul din cospite / În cuiele de iarbă-abia ivite, / Urzind cu coamele din stropi și fire / Din zăre-n zăre un pinzet subtil”; „O, ploaia de vară, / Acupunctura / Stropilor ei / A-ntinerit iarba, / A-ntinerit frunza, / Și verdele ochilor mei!” Ploaia e reconfortantă, zăpada enigmatică, încălzind pămîntul ca blana pe un leu sau poate mai curînd filele unei cărți căzute de sus, cu hieroglife mărunțite ce s-ar putea recompuce în ideea de puritate. Imaginea e feminină, în contrast cu cea virilă a vîntului care în poezia *Se albește de ziuă* „silueste zăpada: Ca pe-o mireasă căzută din cer”. Estetic, merg amîndouă, registrul poetei nefiînd de altfel univoc, ci bipolar, ambivalent, dar în stare să refacă unitatea contrariilor.

RAPORTĂRI LA UNIVERSAL

Titlul portretului pe care G. Călinescu l-a face lui Eminescu la finalul binecunoscutei biografii a criticului, sugestiv ales, este *Masca lui Eminescu*. Mod de a spune că geniul se lasă cu greu „portretizat” iar în acest caz portretele lui Eminescu, atîtea cite sînt sau vor fi, participă de fapt la un joc secret de dezvăluire și învăluire a identității. Ceea ce întregine din umbră acest joc al disimulării este, dimpotrivă, tocmai iluzia complexă a asimilării identității căutate. De aceea, orice portret care seamănă modelului seamănă pentru că, și în măsura în care, intră în rezonanță cu imaginea pe care ne-am format-o printr-o lectură, așa-zicînd, de identificare. Pe măsură însă ce s-a ajuns la un consens de lectură (care în cazul lui Eminescu nu a fost un bun de la început cîștigat) și paralel cu acest proces, se constată o clasicizare a imagunii poetului.

Chiar în iconografia eminesciană ne izbesc diferențe insolite, încît nu poți ocoli sentimentul că o poză, cea a maturității, să zicem, joacă pe lingă alta din tinerețe parcă rolul unei măști: „Privese chipurile lui Mihai Eminescu, înșiruite dinainte-mi: acela astral și pletos din tinerețe, cel ușor subțiat de gînduri și de o înfrigurare sentimentală, de la 30 de ani, fața placidă și adipoasă, cu ochi împinzîți de o ceață alburie, în ciuda unui zîmbet copilăros și somnolent, din epoca întelei căderi, masca nietzcheeană, în sfîrșit, din ultimii ani, pustiiată, surpată ca un crater stîns, cu ochii infundați și stătuți”. Portretul clasic al lui Eminescu, masca romantică a geniului devine astfel punctul în care se focalizează toate întuițiile critice, punctul de fugă care orientează însăși lectura operei.

Și totuși, care ar fi portretul adevărat al lui Eminescu? Logica bunului simț, la care se reduc toate celelalte logici, ne spune că prin reducere, rămîne acela care se simte consonant cu opera. Fapt care confirmă puterea operei de a-și re-crea autorul. Ori de cite ori portretul lui Eminescu a cunoscut nuanțări sau modificări, însuși actul lecturii și-a schimbat ceva din „ritualul” său. Nu a spus Iorga, cînd postumele au putut fi cunoscute, că un nou Eminescu a apărut? Dar postumele au aruncat o altă lumină chiar și asupra antumelor, schimbîndu-le relieful. Mai mult sau mai puțin, portretul lui Eminescu se schimbă cu fiecare lectură nouă, care asimilează tradiția interpretărilor și în același timp, reformulînd-o, o modifică, o disimulează adică, întocmai ca o „mască”.

Tot datorită consensului de lectură, care ține în cumpănă admirația convențională și îndrăzneala analitică, imaginea de astăzi a lui Eminescu a conservat masca romantică a geniului consacrată și prin prestigiul deopotrivă al autorității și ve-

chmiilor. Cît de mult datorează înțelegerea de astăzi a operei eminesciene interpretării lui T. Maiorescu a fost demonstrat. Ea a intrat în structura „genetică” a eminescologiei, iar prestigiul ei a fost la fel de mare atît în istorie, cît și printre contemporani, încît Vasile Gr. Pop. în 1876, reia aproape cuvînt cu cuvînt, în conspectul său, articolul lui Maiorescu „*Direcția nouă*”. Masca eminesciană a geniului romantic era făcută încă din contemporaneitate și bineînțeles că acest portret era (se putea altfel?) în consonanță cu structura

Masca geniului

volumului de poezii editat de T. Maiorescu. Lectura acestui volum își găsește și astăzi punctul de fugă în portretul făcut de Maiorescu prin cele două articole.

Dar să privim mai atenți această mască a geniului, care se plimbă printre noi ca o sosie a artistului. Similitudinile ale destinului poetic pot fi găsite și la poezii așa-zise pre-eminesciene, dar, așa cum s-a arătat, mitul tinărului geniu se dovedește viabil doar o dată cu Eminescu.

După ce în 1883 (într-un moment ușor de înțeles pentru poet, în care biografia poetului căpăta un contur accidentat), Maiorescu îl numea pe Eminescu „Rege el însuși al cugetării omenești”, întrebîndu-se retoric „care alt Rege ar fi putut să-l distingă?”, criticul se va fi simțit obligat să revină în *Poezii și critici* (1886) pentru a rezolva litigiul dintre autoritatea a doi regi — unul fiind Eminescu, iar celălalt „rege-al poeziei”, cum l-a numit odinioară Eminescu, fiind Alecsandri. Totuși, în 1889 litigiul este rezolvat, cu aceeași prudență caracteristică marelui critic, în favoarea poeziei eminesciene: „Pe cit se poate omenește prevedea, literatură poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui...”.

Disputa în jurul „intelectului” rămăsese la sfîrșitul veacului în urmă, lucrurile erau subînțelese, omul epocii noi era cel care, cu ostentație, în *Direcția nouă*, fusese pus în imediata vecinătate a lui Alecsandri. Autoritatea lui Eminescu, deși contestată violent, printre contemporani, ieșea la sfîrșitul secolului reparată. Disputa celor două nume, care a implicat mai mult sau mai puțin pe cei doi autori ca atare, a antrenat în schimb largi fenomene de mentalitate.

Una din sechelele de mentalitate care a făcut cu putință această nedorită polemă s-a născut din credința (citește superstiția) că, într-o literatură așa de mică, nu poate exista decît un singur mare

poet. Pe cînd e clar că atît poezia lui Alecsandri, cît și a lui Eminescu, reprezentau în epocă opțiuni și norme poetice diferite, care nu aveau de ce și nici cum să se excludă. Polemica acestor norme poetice avea, cum s-a și întimplat, să se rezolve printr-o coalitiție. În cultură un mare poet, chiar dacă modifică tradiția, dacă vestește o anumită tradiție, nu înseamnă că o anulează. Sociologia gustului e mai puțin restrictivă aici. Modelul eminescian devine dominant spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, prin intrarea în scenă a curentului eminescian ajungînd, putem spune, o formă mentală în funcție de care poezii își modelează chiar reacțiile. Vla-

lancolică, niște ochi expresivi, vorbitori și totodată misterioși. Erau niște ochi din cei mai periculoși pentru inimile neexper-te de fete, iar pentru femeile experte erau ochii dorului. În capul unei femei frumoase și tinere acei ochi și-ar fi spus de la prima vedere: i-ai văzut și nu-i vei mai uita niciodată, cum nu uită călătorul unde azure ale Fontanei Trevi din Roma vede. În capul aceluia tinăr de statură mijlocie, dar bine legat ei țî făceau impresiunea unui om predestinat, a unui om fatal. Erau ochii despre care fericitul Vasile Alecsandri zice că sînt ochi mari, fără de noroc.

Așadar, contemporanii încă îl „citeau” pe Eminescu prin Alecsandri (!), după cum dovedește acest flu de ardelean. Tar Eminescu beneficiază de serviciul de popularitate pe care, fără să știe, veselul Alecsandri i-l făcea prin elogiul adus ochilor fără noroc. Și asta pentru că se potriveau mult mai bine măștii romantice a poetului „foarte talentat, dar nefericit”, care era Eminescu.

Așadar, nefiînd pentru cine se pregătes-te, „fericele Alecsandri” se putea dispensa de „ochii mari, fără noroc” ai poeziei sale în favoarea poeziei eminesciene. Fericele Alecsandri avea să rămînă în acea oază a bucuriei descrisă în *Epigonii*, fiind în această rezervație „zimbru sombru și regal”.

IULIAN COSTACHE

Pagină albă

oricum ai privi o pagină albă, oricît de atent ai lipi-o pe geamul dincolo de care

începe brutal realitatea nemijlocită

sau pe retina golită de imaginea inimii tale hrănind amintiri sentimente iluzii trudind anonim pe sub rînile zilei ce-abia a trecut greșindu-și iar ținta oricum și oricît ai împinge în zidul ei palid

cu forța enormă a milioane de nervi cu dinții feroci ai mașinii de scris nu tu hotărâși cine cîștigă sau pierde nu tu vei putea ridica în lumină silabele numelui tău fără pată

va trebui să înveți că un poem se compune pe loc din ordinul strict al nevoii de altul

sau din acela al florii de mac și nu mai puțin

din voința expresă a unui mic luminii care pilpîie stîns printre veștile negre și lasă o șansă oricărei speranțe va trebui să înveți că în ochii dorinței plăcerea în sine e lipsită de preț că o metaforă plînge cu lacrimi fierbinți cînd ninge pieziș peste urmele celui învins cînd tropăie spăima pe un meninge străpuns de-ncredare

cînd vinoații se apără mimînd ignoranța cînd venus din miș se internează discret într-un spital deocheat pentru măcar o proteză de ipsos

va trebui să înveți toate astea

apoi dacă încă rezizi întoarce-te calm lingă pagina albă suride puțin fii mindru de tine

și vezi mai ales nu ceda niciodată ispitei lăsînd prea multă tristețe pe cap de cuvînt

CORNELIU OSTAHE

Poeme de

Dana
Oprea

Sosia

Ciudată starea
in care ai nevoie
de o copie mai izbutită
a propriei tale ființe
de care te indurezi.
Ciudată starea
in care singurătatea
te ninge fără reproș
ca un decembrie risipitor.

Altminteri se făcuse ziua
in trupul meu
din care abia plecase iama.

Nevermore

Mi-e somn de visul ce răsare flori
mi-e dor de chipul ce-l aveam odată
acum in intristarea ce-o măsoară
mi-e somn de amintirea lor curată.

Fu inger scorbit ca o durere
in lumea mea de mov și verde
sau infinita ei tăcere
ascunsă-n verbul ce o pierde ?

Mi-e somn de tine și de trupul tău întreg
de visul cel visat odată
mi-e somn de tainele ce le dezleg
prin tine și prin vorba niciodată.

Turnir

Cu fiecare grăunte de praț respirat odată cu aerul
simțeam iubirea ta ieșind victorioasă.

O simțeam călcind printre scuturi și coifuri,
lipind de buze o oglinjoară, strecurind in buzunare
un lăntug, o agrafă,
lăsind in urmă doar insingerate armuri de-amintiri.

Vedeam de departe flamura de învingător
semnam tratatul de pace
tergiversam clauzele,
te infruntam din postura celui mai umil luptător..

Te rog,
incă te aștept și te rog : salvează măcar aparențele !

Un om de zăpadă

Cobora iarna - cortină de homuri și frunze aprinse ;
in ropotul alb al ninsorii
acoperindu-mi fără grabă un braț, un ochi,
mai apoi deschizind in scoica celuiilalt
o perlă de gheață.

Glasul, degetele lungi de țurțuri
(cuvintele impietrite in stalactita tăcerii)
părul deodată cărunț
pieptănat de firele de telegraf din marginea șoselei,
numele
și-n urmă trupul întreg
pe care, trecind indiferent, omul iubit
il confundă cu un om de zăpadă.

Poem migrator

Trăind in ghiocul unei semințe,
departe și departe de orice țărîm locuit,
imprumutînd viața ei, repetabilă,
mereu egală cu sine, -
insemn șuierat printre dinții destinului.

Visul Șeherezadei

Spune-mi cînd timpul poveștilor se va fi sfîrșit
și vei ajunge bătrînă, din nou
'a cea dintîi istorisire,
acolo unde capătul drumului și începutul lui

in punctul acela limită in care totul se confundă,
spune-mi, cum va fi lumea atunci ?

Te întreb pe tine, Șeherezada
și știu că nu-mi răspunzi
căci trupul tău întreg a devenit poveste,
cuvintele tale sint chiar viața ta
(palatul tău clădit din cărămida nopții)
sfîrșitul aminat e lumea ta
In care noi, muritorii, visăm despre tine.

Smaranda Cosmin

O istorie a florilor de salcîm

Nu încerca, accesul persoanelor străine strict interzis.

Un octombrie blînd ghilotinează frunzele. Cer de acuară, pîlc gîlbui de salcîmi ; o barcă putredă, abandonată. A cui era vocea?... E pe malul celălalt, e acolo. Sau peste tot. He-heeei!... Spațiu prea vast pentru ecou.

Ceva s-a strecurat prin frunziș, mișcarea continuă poate într-o lume subpămînteană. Vietățile prudente se retrag acum in pămînt. Încerci să-ți derulezi doar acest interminabil film al materiei. Un pătânjen îți parcurge palma deschisă, se pierde in vegetația palidă. Te ridici in capul oaselor, privești. Apa curge spre o nebanuită gură de vărsare ; poate undeva, foarte departe. Malul celălalt, teritoriul pierdut. Ce se petrece acolo, acum? O altă femeie așteptînd, cu pleoape împăcate, inserarea? Va ieși oare din pilcul de salcîmi, se va apropia agale de marginea nisipoasă, va atinge suprafața apei cu piciorul, infiorîndu-se, amintindu-și ceva?...

O pasăre necunoscută săgetează cerul dintre maluri. Se întoarce acolo, la cuibul și obiceiurile ei necunoscute. He-heeei!... Cine e foarte singur să vină aici, pe mal, să zăbovească un timp, să-și aducă aminte privind rostogolirea decisă a undelor. In viața fiecăruia e un riu de trecut. Pînă la glezne, pînă la genunchi, pînă la briu. In dreptul inimii simți limita rece, tăioasă, te cutremuri. Dar malul celălalt se apropie, iată, ai ajuns, respiri in voie. Un dans de fluturi întîrziati in aerul albastru. „Cer de heliotrop”. Parcă într-o carte de poezie, devorată in adolescență. Adolescența dornică să agonisească cuvintele altora. Te întinzi aleană in iarba palidă. Cer de heliotrop. Somnul se joacă cu tine. Sau poate nu e somnul, e doar un aer narcotic. Insinuat pînă-n intimitatea celulelor, da, iată, ai ajuns.

...Imensa roată de tractor abandonată din vara trecută printre salcîmi. Se aude pitpalacul ascuns printre ierburile înalte. Frunzele palmate, cu suprafața acoperită de perișori aspri, îți înroșesc usturător genunchii. Inchizi ochii, inspiri in extaz. Salcîmul își scutură ciorchinii parfumați, e bine. Mesteci pulpa cărnoasă a florii, simțurile își inventariază senzațiile: dulce, aspru, cald, floare strivită. „Dacă mînci flori de-astea surzești, habar n-ai tu...”

Privirea îl descoperă, e aici, in pantalonii lui scurți. Continui să mesteci, îi numeri satisfăcută zgîrieturile, îi disprețuiești rotulele ciolănoase in care încearcă să dea un ultim asediu candoarea „Băi, puștoaico!... Ești cam ageamie”. Stringi pumnii, și-e rușine de degetele cu unghii roase pînă-n carne. Pentru asta ro-

șești, mormăi inciudată: „Ce vrei, mă?... Ia cară-te!” Stupoare agresivă. „Ba cară-te tu, ai intrat in zona frontului. Te-a văzut comandantul cu binoclu’ și-ți ordonă s-o întinzi pînă nu trimite patrula de cercetași să te aresteze. Număr pînă la cinci: uuuuuu...”

Picioarele cu julturi s-au infipt militărește in iarba plină de gize. Acum vezi gîrgărița care i se plimbă pe tenesii ponnosiți. Ridici privirea, așa cum proceda într-un film văzut la matineu o tipă dură, mai periculoasă decît bărbații: „Spune-i lu’ comandantu’ tău că e un... un idiot! Pe mine m-a adus nea Pavel cu Pobeda”. Surizi, zdorbor: „Tata e directoru’ stațiunii”.

...nouă ...zece. Gata! Am numărat dublu, mă urmezi la comandament, altfel dau alarma și vine patrula să te lege; e clar că ești într-o misiune de spionaj”. Și-a virit fluierul metalic între dinți, și-a lipit de timplă pistolul cu ventuză. „Mișcă, spioano!”

Atunci, in cazemata de pe plantația de meri l-ai cunoscut pe Timur. Și pe băieții lui. Se străduiau să rețrăiască o carte, să recomună un idol. Inventau panică și dezastre, se retrăgeau, îngroziți, in tranșee. Era foarte greu, trebuia să fii întii personaj negativ apoi personaj pozitiv, să plătești, justițiar, oalele sparte. Distribuția era generoasă și lipseau prea mulți actori. Toată vara am petrecut-o in acțiuni de război. Sigur că am fost infirmiera devotată, victima suavă a nelegiurilor lui „Mutră”, șeful monstruos al bandeii de contrarevoluționari. Mama înlăcrimată a ostașului rănit, sora vitează a lui Volodea, aghiotantul comandantului. Am mai fost bucătăreasă de campanie și spioană fatală in serviciul hitleristilor.

Sigur că m-am îndrăgostit pînă peste urechi de Timur, fiindcă așa pretindea scenariul. Și reciproc, fiindcă un comandant pozitiv are o inimă vulnerabilă, aptă de sentimente definitive. Sigur, clipele noastre de intimitate au fost puține, cum li s-a întimplat tuturor îndrăgostiților jertfiți pe altarul unei cauze. Între două atacuri inamice, două urgențe sau rapoarte sau consilii de război, retrageri forțate, replieri și asedii, am avut timp să ne spunem totul. Și totul au însemnat cununi de romaniță, pumni plini de zmeură dulce, captura unui pui de arici, o cămașă înșingerată spălată in riu, un plasture aplicat cu emoție tragică pe o rană imaginară. Apoi plimbările „legitime” pe malul rîului, cînd efectivul era in refacere. Lanțul solid de pădăie care ne-a unit. La sfîrșitul verii s-a petrecut ceva cutremurător și facultativ: primul sărut, neconsemnat in scenariu, dar înfăptuit spontan fără probe și indicații de regie. Cred că a fost total nereușit fiindcă sentimentul meu fabulos pentru Timur a scăzut și orice recurs la bibliografie s-a vădit zadar. Am recitat de alte zeci de ori cartea, am continuat să-l ador pe Timur al ficțiunii dar, confruntată cu realitatea, n-am mai fost in stare să vibrez. Nu, convenția n-a mai rezistat: pe Timur îl chema Nelu, era plin de pistri și avea alte cîteva defecte capitale. De pildă, nu era filatelist și corespondența secretă îi era plină de greșeli de ortografie. O spun in calitate de fostă curieră. Apoi a venit toamna, riu a curs cenușiu la vale, ca spînarea unui pește uriaș. Războiul din livada cu meri a luat sfîrșit tocmă cînd meretele dădeau in pirg, înnebunind albinele. Nucile cădeau din nuci, cerul albastru de septembrie îndemna la pace și rațiune. Motorul viguros al Pobedei hurducindu-se spre oraș, școala cu mirosul de var și păpetărie, clasa a șaptea A, banca a doua de la geam. Pe Timur-Nelu nu l-am mai înfîlnit, oricum, mitul se desumflase. In schimb, am păstrat de atunci o etică a frontului și un suflet necruțător de partizană: Pe aici nu se trece, nu forțați malul.

Între tine și copilărie riul curge ducînd fel de fel de aluviuni spre vărsarea pe care și-o inchipui cît mai departe. Cerul de heliotrop. Salcîmi. Climele palide și meretele incendiate de octombrie.

Te apropii de gardul din rețea ghimpată, ai vrea cu disperare să pătrunzi. Conformismul laș al maturității. Un plîns ridicol, mocrnit. Cui să explici?... Există o arhivă a livezii, o istorie a florilor de salcîm, un general veteran al batalioanelor de mere?... Revoltă lirică, de prost-gust.

Sigur că nu există. Rămii, cu suspine retorice, dinapoia sirmei ghimpată. Rezervistă neincorporabilă. Vei traversa riul înapoi, vei recuceri malul inamic. Eventual, vei săpa și aici o tranșee in care vei aștepta cuibărită discret și confortabil, apariția Generalului. Adică Amurgul, cu pieptul și epoleții înstelați...

(din volumul in curs de apariție AȘTEPT PROVINȚIA)

SECVENȚE LIRICE

Dumitru Paul Oprea

Salcîmi natali

salcîmi natali
fulgerați, molipsitori -
cei mai buni spadasi
in lupta cu clipele -
perfide lipitori.

sania cu șină
de zăpadă,
sarea zilelor de ieri,
iată ce-mi vor aduce
porumbeii aflați

la cirna intiiului
aer vorbitor.

Fruct atins de veșnicie

să lucrezi
in cimpul cuvintelor
să vezi trupul neputincios
al miinilor îndepărtînd apusul
fiecărei bucurii,
să privești in ochii poemelor
respirînd fructul lor
atins de veșnicie.

Nichita Danilov

Povestea elefantului

Un elefant veni într-un oraș și muri. La prinz, lumea se adună în jurul lui și începu să se întrebe: ce fel de elefant și de unde elefant? Unii erau de părere că elefantul venise din Africa. Alții că tocmai din India.

Cei care ziceau că din Africa își susțineau afirmația pe faptul că elefantul era masiv și că avea urechi ce-i acopereau aproape jumătate din trup. Ceilalți însă au arătat că într-adevăr elefantul avea o ureche mare care acoperea în întregime partea dreaptă, dar că cealaltă ureche era o ureche obișnuită de elefant, ba chiar ceva mai mică decât o ureche de elefant, ceea ce demonstra că elefantul putea să provină atât din Africa, cât și din India.

Cițiva chiar au zis că o jumătate de elefant a venit din Africa, iar cealaltă din Asia și că s-au întâlnit aici; că dacă nu s-ar fi întâlnit, elefantul poate că nici n-ar fi murit, ci și-ar fi continuat drumul.

Primii argumentară că trompa era neobișnuit de lungă și coada solzoasă, ceea ce demonstra, după ei, că elefantul era totuși de origine asiatică, nu africană.

Faptul că avea colți și era femelă, sau cel puțin așa părea a fi la prima vedere, arăta că e de origine africană. *Loxodonta africana* cu o ureche ușor degenerată, preciză un domn care știa ceva nemțește.

Unii care sosiră ceva mai târziu fură de părere că elefantul venea de undeva din Alaska, poate chiar din Antarctica și că era de fapt un mamut.

Cițiva veniră cu metrul și începură să-l măsoare. Alții aduseră tot felul de ustensile și încercară să-l cîntărească. Elefantul se arăta însă îndărătnic la măsurători. Cu cit îl măsurau în lungime, cu altă lungimea lui creștea; un metru luat de la cap se adăuga imediat la coadă. Părea un cameleon ce-și schimbă mereu forma. Cît despre greutate părea mult mai greu decât își putea cineva închipui că poate să cîntărească un elefant. Nici două macarale nu-l putură urni din loc.

Un dom de piatră picat din cer ar fi fost mult mai ușor decât acest elefant!

Un domn tânăr cu mustăcioară subțire se aplecă și-i deschise un ochi, dar se trase îngrozit înapoi. Cu asta nu-i lucru curat, spuse. Unul mai îndrăzneț viri mina în gura elefantului și scoase un porumbel alb, după care se grăbi spre casă.

O femeie cu două sacose în mină care plecase după cumpărături se aplecă și scoase din trompă o jumătate de pește și se grăbi și ea. Un copil scoase o trolietă, iar un bătrîn un cărucior.

Un domn între două virste ce venea de la tribunal își băgă și el bratul înăuntru și scoase un scaun pe care stătea coco-

țat un judecător; iar un țaran ce se nimeri pe acolo scoase o căruță de lemne și tot încerca să scoată și un cal.

Oameni buni, se tinguia el, ajutați-mă, dați-mi un sfat, cum pot să las căruța asta aici!

Țăranul rămase descumpănit în mijlocul drumului, iar judecătorul privi încrunțat spre domn.

Un băiețel în pantalonasi bufanți și o băscuță pe cap se băgă și el înăuntru și ieși de acolo cu un zmeu de hirtie, care-l înălță în aer și-l purtă peste oraș. Țăranul căscă gura, iar judecătorul se încrunță sever și spre țaran!

Ias' că încapi tu pe mina mea, părea să spună, și atunci ai să vezi și căruța, și cal!

O femeie bătrînă se băgă înăuntru și scoase un ac, iar un bătrîn o cămilă care trecu prin urechile acului și se pierdu în deșert. Intre timp, apăruse nu se știe cum și un deșert: se întindea de la casă la casă și mai ales de la om la om. Nu-l puteai străbate călare nici într-o zi de post, iar cu piciorul nici într-o săptămînă de zile, așa era de întins.

O profesoară scoase la tablă un elev. Profesoara îl întrebă pe elev unde-i America, elevul habar n-avea de America. Asta nu era în cărți. Dar Asia unde se afla? Dar Italia, dar Groenlanda? Dar de Franța auzise? Unde era Franța? Franța era în Italia. Iar Italia unde-i? Italia-i în China. Și China unde se afla? Dar de Anglia auzise? Da, auzise. Unde se afla Anglia? Anglia se afla la Londra. Și Londra unde era? Elevul arătă spre elefant.

Tot acolo-i și Asia, spuse.

Și America?

Și America. Și Europa era tot acolo.

Dar el?

Elevul dădu din cap că și el e în elefant.

Tot concentrîndu-se să răspundă cît mai corect, elevul se înălțase la cițiva centimetri de sol și plutea printre bănci.

Bine, spuse profesoara. Dă palma încoace.

Elevul pluti prin aer, îi întinse mina și după zece lovituri fu expedit la loc. Ajuns în bancă, elevul începu să-și pocnească din nou degetele. Părea să aibă nu zece degete, ci o sută. Și nu o pereche de miini, ci vreo cinci.

Intre timp, un bărbat scoase o nevastă, un cizmar o pereche de cizme, iar un frizer un obraz pe jumătate bărbierit, pe jumătate cu barbă. Cizmarul se apucă imediat să-și cîrpească cizmele, iar frizerul să săpunească și cealaltă jumătate de obraz. Și cu cit îl săpunea, cu altă obrazul devenea mai demn.

Noaptea locul rămase pustiu și doar un ciine jigărit se apropie de elefant, îl înconjură de cîteva ori, apoi speriat de niște reclame ce se roteau în aer și pe care scria: Coca-Cola

Coca-Cola New York New York și Hollywood Hollywood; roșu, galben verde albastru portocaliu — roșu galben verde albastru portocaliu, un adevărat carusel; scheună jalnic și dispare după colț.

Cum mulți visară urit, iar alții nu putură să închidă un ochi toată noaptea și-și închipuiră fel de fel de lucruri; a doua zi dimineața toată lumea era lingă elefant.

Unii continuau să susțină că elefantul a venit din Africa, și anume din Egipt; numai acolo puteai vedea elefanți albi. Alții că vine din India. Și în India puteai întilni elefanți albi. Se știe că regii vechii Indii călăreau doar cu elefanți albi. Acum îi poți vedea în India umblind pe străzi. Pe fiecare stradă cite un elefant alb.

Cițiva fură de părere că nu elefantul venise la ei, ci că ei s-au dus la elefant. Tîrgul lor care mai ieri era în Europa, acum e undeva în Africa sau în Asia sau dracu știe unde, căci acolo unde a fost nu mai e.

Nu Mohamed se duce la munte, ci muntele vine la Mohamed, spuse un bărbat deșirat cu monoclu, și arătă cu mina spre deșert, prin care trecea un șir de cămile.

Alții ziseră că aici nu e vorba de nici o Asie și de nici o Africă și că elefantul picase din ceruri, fiind un inger mort.

Cîteva femei mai în vîrstă ce se întorceau de la cimitir spuseră că aici necuratul și-a băgat coada și că elefantul era însuși diavolul care a venit să-i ispitească pe oameni cu aurul său. Și arătară spre gura elefantului, din care mulți continuau să scoată diferite lucruri și să le ducă la casele lor. Un inger nu poate să aibă coadă și asta avea coadă, și încă ce coadă! Iar colții ce credeți că sint?! Și trompa! Cine ar avea nevoie de o asemenea trompă?! O adevărată mască de gaze. Dacă ar da masca la o parte, ar putea vedea ce se poate ascunde îndărătul unei măști!

La ce-i trebuie o mască de gaze unui elefant?

Un domn înalt cu pălărie de paie ce scormonea grav cu bastonul în asfalt citise în ziar că elefantul aparținuse unui mare rege și că după ce înghițise toată împărăția, cu tot ce se afla în ea, venise s-o verse aici.

Dacă l-ar tăia cu gaterul, ar putea vedea mai bine dacă-i un inger sau un elefant. Un inger trebuie să fie gol pe dinăuntru sau cel mult umplut cu zăpadă. Căci un inger trebuie să fie pur. Prin venele ingerului nu trebuie să circule sînge, ci foc. Căci și focul e pur. Dacă l-ar tăia cu gaterul, dar de unde să iei gater, se știe că orașul lor n-avea nici un gater. Poate ar putea să scoată gaterul din elefant?

Nimeni nu se grăbi însă să scoată gaterul din elefant și domnul cu pălăria de paie o luă schiopătînd din loc.

În sfîrșit, cițiva ziseră că după o zi de mers prin elefant puteai distinge conturul unor piramide; iar după două, umbra uriașă a unui Sfinx întuneca tot orizontul. Astfel că mai mulți se băgară înăuntru și după o lună sau două iesiră călare pe un elefant.

Nu-i nimic, spuseră. Vom vedea, și se pierdură în deșert.

SECVENȚE LIRICE

George Schinteie

Concert

Umerii gem și-ți ninge pe ochi
Clopotul catedralei spărgîndu-se
Simfonia privirii începe allegro
Orașul mai doarme-n tăcere
Sub pătura fină a păcii
Numărîndu-ți bătaile inimii
Îmi tremură barba
În timp ce pe masa de scris
Poemele cîntă
Sub cearcăne tu ascunzi
Iubito explozia plinsului
Trebuie numai în clipe de absență
Să-mi apropii de chipul tău
Umbră poemului neterminat
Și bagheta dirijorului se
Fringe

Amurg

Trec culorile spre seară
Și mă mingiie pe păr
E în roșul oboselii
O dorință de ascuns
Ca o lacrimă-a-ntrebării
Dinadins

Așteptarea e copacul
Revărsat în plete
Dăruindu-ți sărutarea
Pe-ndelete, pe-ndelete...

Fluturii

Alungate petale
Căutînd popas
În cuvintele mele
Pe nisipul mingiilat
De tăcerea zborului

Dorința ca o tușă
De curcubeu

Sunetele violoncelului împrăștie
Fluturii de pe
Geom

Cum se-nalță strigătul

Cum se-nalță strigătul iubito
Ca un nor de ploaie
Nu-l atingi?

Trandafirul revărsat în amiază
Fringe minutarele ceasornicului

Leapădă șopirla mersul tîrit

În timp ce se zbote-nfuriat
Clopotul din turnul catedralei

Taină (II)

Două păsări gata de zbor
La miezul nopții

Spre împărăția de sticlă

Poartă ecoul chemării

În aripi

Popasul se află departe

Și doare nerăbdarea de-a trece

Pragul de așteptare al împărăției de sticlă

Spre care îndată-și vor lua zborul

Păsările

Tu

Atit de increzătoare — la miezul nopții —

Privești

Pină cînd în locul lor

Înfloresc păpădii

Așteptare

Zăpada privirii — cărare de zimbet

Amurgului dezvelește

Nori de sînge căzînd în apa mării

Plutea strigătul ca o scoică

Plină cu nisip

Peste zbuciumări

La nici un capăt umbră ta

Valurile mureau în

Ecou

Vino

Vino, pină nu se topește
inima copacilor

Vino, îți spune chiparosul

răsărit sub geana de soare

Vino, îți spune rana pustiiitoare

Vino în castelul atîtor amăgiri

Vino, cît norii sint înfloriți

Vino, pină nu vom fi de ursitoare,

ursiți.

Ei au rămas

Trestie vrînd să rupă

aerul în jur,

griul foșnînd

în cîmpii de-azur.

Ciocirlii ascunse-n

cuiburi de ceață,

timp râmurosu

oprit în dimineață.

Părinți evlavioși,

cucernici

cămășile vremii s-au rupt,

ei au rămas
puternici...

Doi trandafiri

doi trandafiri înfloriți:

unul în inima celuiilalt,

unul în spinul celuiilalt.

Primăvara

primăvara aruncă-n mine
cu păsări obosite...

străzile adorm
pe umerii trecătorilor,
doar mugurii vindecă
rănile respirației.

Ultime știri

rotund țî-e zimbetul,

piatră de rouă țî-e chipul,

virtej de frunze țî-e gîndul...

ești lama rece

a acestei priviri

cînd apa aduce

ultime știri.

TEATRU

O lume a romanului

După câteva experiențe pozitive atât în Capitală, cât și în provincie, câteva valoroase romane și-au găsit pe scenă o nouă viață. Invitația, onorată de cartea de vizită a Cătălinei Buzoianu, mă refer la „Niște țărani” și „Dimineața pierdută” în București, a dus la extinderea acestei practici de scenarizare a romanului.

Pe scena Naționalului ieșean „Descoperirea familiei” aparținând poetului și prozatorului Ion Brad, a surprins în primul rând prin dificultate (cele peste 800 de pagini ale monumentalului „Roman de familie” condensându-se într-un cumul de esențe în perimetrul analizei psihologice și al frescei satului românesc de astăzi), dramatizarea fixând momentele cheie ale narațiunii, conflictele și personajele concentrând și solicitând recitarea unei cărți cu un remarcabil succes de librărie, apropiată tuturor generațiilor de cititori. Chiar dacă această concentrare s-ar afla sub pericolul schematizării, talentul remarcabil de sondare a turburătoarelor lupte dintre bine și rău, dintre nou și vechi salvează personajele piesei, aceluși caracter al caracterelor ce este Octavian Borcea, reușind chiar singur să ilustreze pe deplin zbuciumul și incrințenarea unei lumi tradiționale a satului românesc pe care o reprezintă, cu care viața lui se confruntă. Cît de înțelept rămîne imperativul „Vreau ca băiatul acesta al meu să fie muncitor!” pentru devenirea personajului principal este ușor de stabilit, dacă suporturile acestuia sînt și rămîn inegalabila capacitate de preluare creatoare a tradiției, de înțelegere a transformărilor fără precedent pe care însăși viața nouă le dictează, dacă imensa bogăție sufletească motivată de acțiuni și gânduri, cîteodată contradictorii, își păstrează (și aici merită să amintim aportul lui Adrian Tuca) fiorul inițial. O complexitate căreia actorul ieșean a reușit să-i reliefeze cu dezinvoltură meandrele și subtilitățile, sensibilitatea și puterea depășirii dramei ce-l apasă.

Poate datorită acestei maxime concentrări în jurul unui singur personaj, celelalte nu fac decît să-i consolideze trăiri, așa cum e cazul soției interpretate de Despina Marcu, ce poartă un dialog deliberat grav, spectatorului revenindu-i fragmentar părți ilustrative ale unei drame singulare. În același perimetru al autenticității se înscriu și prezentele insolite ale bătrînei Silvia (Silvia Popa) și ale lui Artimon (Puiu Vasiliu) care refac în replici de substanță viața unei generații pe care o măsoară timpul amintirii. Tot aici Nicu Cocosatu (Petrică Ciubotaru) depășește prin sensibilitatea prezentei emoția unei existențe aflate sub semnul unei responsabilități aparte, măcinată de orgoliu, și întretinînd o atmosferă de abur în care dispar clipe, măsură a fanatismului și agitației lui Nicodim (Virgiliu Costin), ori Veanu (Adi Cărăuleanu) unul dintre numeroșii copii ai lui Octavian Borcea. Desigur, și celelalte personaje cărora le-au dat viață: Mireea Florin, Ada Gârțoman, Constantin Avădănci, Doru Zaharia, Marieta Sandu, Constanța Lercă, Doina Deleanu și Gheorghe Marinca, conturează prin caracterul pasager al prezenței lor o parte a vieții satului, el însuși supus, ca și oamenii lui, transformărilor de fond, mutațiilor structurale, deschiderii către o nouă viață, mai adevărată, tensionată însă de toate aceste implicații pe care conștiința ardentă a scriitorului le-a sesizat.

Nu în ultimul rând meritul regizoarei Nicoleta Toia este acela de a fi găsit posibilitățile reale de asigurare a cursivității spectacolului și al scenografei Andreea Iovănescu de a crea o atmosferă în concordanță cu sentimentele personajelor și plasticitatea trăirilor acestora.

CĂTĂLIN BORDEIANU

FILM

Năică în serial

(UNDE EȘTI COPILĂRIE, regia Elisabeta Bostan). Filmul cu titlul din paranteză reia cele patru seriale avîndu-l ca personaj principal pe Năică (Năică, Năică și barza, Năică pleacă la București, Năică și veverița), un puști de la țară ale cărui peripeții sînt urmărite cu simpatie de spectatorul dispus să vadă în micile întâmplări imaginea propriei copilării, adică a întîiilor contacte cu lumea, cu animalele, cu viața. Elisabeta Bostan alcătuiește o nouă poveste pornind pe urmele interpretelor principali ai serialului, pretext, de fapt de a da un film întreg din cele patru schechieri mai sus menționate. Năică face efortul de a găsi un loc ferit pentru un peștișor găsit în mijlocul uliței, așa încît să-l poată ține în viață. Dușmanii lui apar din toate părțile. În primul rând pisica este cea care, de tot fără astimpăr, mișie în căutarea unei prăzi ușoare și la îndemînă. Năică este constrins să-i găsească un adăpost mai sigur peștișorului pe care îl vîră întîi într-un mic borcan, spart de piscică, apoi în altul, lovit cu praștia de un băiat răutăcios. Ce-i mai rămîne puștiului binefăcător decît să alerge înapoi la riu ca să-i redea libertatea prietenului lui de peste tot amenințat? O și face, dar în toată această poveste îl duce o adevărată ofensivă tocmai împotriva acelor lucruri, oameni, animale care nu-l dau pace, la rîndul lor ofensîndu-l. Năică e un băiat prea bun ca să aibă timp de răzbunări, regula comportării lui dînd-o bunele intenții. Alît de mic, el are tocmai de aceea de luptat, pînă și cu cîrdul de giște păzit de un gînsac mult sîsiitor. Curajul lui este al fricosului. Trece prin cîrdul de giște, pînă la urmă și ele speriate, așa cum va face și cînd dă în cale peste un măgar încăpăținat, ale cărui urechi sînt filmate ca niște estuare suspendate.

Al doilea episod arată un Năică fantezist și pus pe gesturi eroice. În peisajul hibernal al unei păduri de conifere, ducînd cu sine un fel anume de pușcă de vînătoare, scoasă de la muzeu, și neverosimilă prin mărimea ei raportată la puterile copilului, Năică inițiază un mic război cu o vulpe dedată la gîinile satului. Episodul e plin de inutilități imaginare cu o emfază a virstei, în condițiile în care aventura lui Năică are și un martor, pe vecina lui Sanda. Cei doi se închid într-o colibă unde se bucură asistînd la ospățul veverițelor ce se înfruptă din merele și alunele aduse de Năică de acasă, în mod clandestin. La apariția vulpii, care se joacă lîngă pușcă, Năică prinde curaj...

Năică este azvîrlit la pămînt de doi frați prichindel, dar unde-s doi... Cere cu împrumut de la Sanda pe fratele acesteia, dar, îndărătnică, fetița nu i-l acordă, dîndu-i totuși o informație prețioasă, anume că pe frățul ei l-ar fi adus barza care are cuibul foarte aproape. Năică începe „invocarea” păsării ce-și are cuibul undeva sus, sus. Se rostogolește printr-un acoperiș de paie, dar nu se dă bătut. Îi cîntă la cimpoi, îi construiește un nou cuib, mai bun, o închide în șură, se ține scai de ea căutînd să descifreze fiecare gest, mișcare a ciocului lung, a gitului și a picioarelor ei. Pînă la urmă fratele vine, iar Năică e convins că această s-a datorat intervențiilor sale insistente pe lîngă barză... Cu roata folosită la cuibul berzei Năică încearcă să meargă la București, dar bicicleta refuză să-l asculte, roata fiind de fapt impracticabilă. Nici cu măgarul nu e mai eficient. Animalul obosește, Năică îi ia locul, dar circulația pe drumurile publice e interzisă în asemenea situații. Milicianul îl trimite acasă pe călătorul prea mic pentru un drum așa de lung. Nu-i rămîne decît să se ascundă printre rate, păsările fiindu-i oricum familiare. Ajunge în Capitală într-un camion cu lăzi cu păsări, asistă la viața marelui oraș și revine foarte mîndru de isprava lui, dar copilul nu-l prea cred, deși peste București a rămas să plutească pălăria lui ca o personificare a nostalgiei. Un film cu un personaj-copil prin care copilăria revine în imaginația adulților.

IOAN LAZĂR

PLASTICĂ

Scenografia și pictura de șevalet

Este tot mai evident faptul că artiștii plastici care se înțelețnesc cu scenografia nu se mulțumesc numai cu „iesirea la rampă” a decorurilor incluse repertoriului teatral, ci rivnesc deseori „darea în spectacol” pe cont propriu, realizarea expozițiilor „personale”, cu nostalgia firească a picturii de șevalet.

De curînd, remarcam o asemenea manifestare către publicul avizat a scenografului Constantin Albani, la „Simeza”, pentru ca sala „Atelier 35” de la Galeria „Orizont” să ne prezinte acum pe elevul acestuia Sorin Novac, absolvent al Institutului „N. Grigorescu”, promoția 1980, pictor scenograf la Teatrul Liric din Craiova. Sorin Novac se află la cea de-a șasea exprimare publică, după cele de la Galerile „Arta”—Craiova (1981, 1983, 1987), Muzeul de Artă—Craiova (1984) și Teatrul de Comedie din București (1982). Totodată, el și-a prezentat lucrări la numeroase expoziții colective de tineret și la toate cele județene ale filialei U.A.P. din Craiova, somnind și scenografia multor spectacole, peste treizeci. Este vorba, deci, de un june plastician în plină desfășurare, cu un temperament exaltat pînă la vehemență, dar și impregnat de o tandrețe cvasiinfantilă pentru lumea păpușilor, sub egida cărora își etalează cruditatea cromatică, laolaltă cu diafanitatea reflexivă a unor stări psihice extreme. Este vorba despre un expresionism autentic, în care figurativul obiectual, păpușa, e confruntat cu interpretativul biologic, rezultînd o dedublare patetică ce include fantasticul.

O asemenea raportare persuasivă la organic-anorganic, viață-joc devastator, animație-inertie, într-o suită de replici omogene, deși sfîșietoare, agravează efectele intime și beția culorii, tensionînd imagistica. În privința tehnicilor aplicate, ar fi de atenționat lașismul biciuitor care, în contact cu figurativul declarat, creează un conflict realizabil ca o contestare a structurilor, negare a conceptului însuși, materiei-antimaterie. Un asemenea zbucium premergător își așteaptă, în planul autenticei Arte, tihna și decantarea.

Schițe și... accesorii

Tot în cursul acestei luni, am vizionat la Galeria „Căminul Artei” o expoziție — tandem a soților Carmen și Gheorghe Rasovszky, ambii absolvenți în paralel ai secției de scenografie de la Institutul „N. Grigorescu”, sub profesoratul lui Mihai Toian.

De data aceasta, cei doi expozanți se exprimă prin langajul de specializare, avînd adesea preocupări și rezolvări în comun ale unor probleme pur scenice, departajîndu-și atribuțiile într-un cadru unitar — decor și costume. Asistăm la schițe pregătitoare și machelări pentru diverse spectacole, precum „Neînțelegerea” de A. Camus, pentru Teatrul de Stat Sibiu (1979) — „Țarul Ivan își schimbă meseria” de M. Bulgakov, pentru Teatrul Național Galați (1982) — „Iacobowsky și Colonețul” de E. Werfel (1986), cum și „Idel cu vioara și Berl cu basul” de I. Bercovici (1985), ambele pentru T.E.S. București — „Arma secretă a lui Arhimede” de D. Solomon, pentru Teatrul Național Iași (1986).

Schițele și accesorii vestimentare propuse de Carmen Rasovszky sînt utile și elocvente, dar se poate spune că pot fi privite cu plăcere ca grafică de sine stătătoare, mărturisind o fluentă a desenului adecvat exersată pe duetul lui Toulouse Lautrec. Tandemul celor doi plasticieni constituie un fericit „mariaj” plastic, certificat și prin multiple și atractive „expoziții” din cadrul televiziunii române.

TUDOR GEORGE

„Traducțiile nu fac o literatură ?”

Afirmația că „traducțiile nu fac o literatură” aparține, după cum se știe, lui Kogălniceanu și ea are semnificație mai cu seamă în contextul istoric al rostirii ei. Dintr-un anumit punct de vedere, e valabilă și azi. Într-adevăr, „traducțiile nu fac o literatură”, dar reflectă maturitatea, nivelul acesteia, capacitatea de absorbție organică a unei culturi, împlinind necesitatea difuziunii valorilor spirituale și intercondiționării lor. „Traducțiile” în sine reprezintă, în primă instanță, opțiuni majore și judecări de valoare fundamentale, fiind greu de presupus că se talmăcesc la întimplare opere ale unor autori nereprezentativi ori, și mai greu de admis, că se pun în circulație, cu bună știință, nonvalori.

E un loc comun, apoi, afirmația că orice talmăcire, năzuind să exprime valoarea și semnificația originalului, intră, trebuie să intre, în patri-

moniul literelor românești. Cu alte cuvinte, orice traducere devine, într-un fel sau altul, un bun al literaturii noastre. Cel puțin așa ar trebui să fie.

Dar, la umbra notorietății autorului și a valorii operei, nu o dată se neglijează, în mod cu totul regretabil și păgubitor, expresia românească a respectivei opere săvîrșindu-se, printr-un singur delict logic, o dublă trădare: a operei originale și a capacității limbii române de a da strălucire marilor valori ale literaturii universale.

În cele ce urmează, nu ne vom referi la poezie, universul acesteia fiind mai puțin controlabil, ci doar la câteva „traducții” în proză ale anului trecut și, pentru a înlătura orice echivoc, le vom privi doar din perspectiva limbii în care au fost traduse.

În romanul Igor Savvovici, al lui Vil Lîpatov, Igor, vrînd să-și amuze iubita, îl vorbește astfel: „Și cum spusul, Va-

lentinov-Scafandru, cum îi zicem noi — s-o bolunzit di tătului, taman ca un mîț de valeriană! Taman ca un mîț — mustățile zbirite, gura într-o parte, ochii bulbucați... Trustul pote să deie atîta lemn de nu s-o pomenit în tătă istoria lui... Cum o și vi-nit dacă s-o rătășit. Pote că în timpuă ăsta pleacă de la noi și p-ormă, invers, se pote întîmpla să vie dacă n-o îm-bătrîni prea tare asta care...”

Romanul e tradus din rusește. Igor și Svetlana sînt ruși. Dar, ca s-o bine-dispună, acesta îl vorbește în idiomul siberian al cialdonilor, nici pe departe gal regional față de limba rusă, Georgeta Timcu, traducătoarea, stabilește însă, cum se vede, raporturi ciudate între graiul cialdonilor și un vulgar grai așa-zis ardelenesc, impeștrînt cu inexistenții „pote” (se scria așa uneori în perioada alfa-

betului de tranziție) și străinul „taman”. Cel puțin în cazul citat, traducătoarea a fost total neinspirată.

Citim, mai departe, în Nopti și zile, de Virginia Woolf: „Ochii migdalai și închiși la culoare ai tatălui luceau cu o umbră de tristețe sau, intrucît era prea tinără ca să fi putut adopta o atitudine melancolică, n-aveai decît să consideri că la baza acelei priviri nu se afla tristetea...”

Nimic nu e prea exagerat pentru a justifica ironia caustică a Virginiei Woolf, dar umbra care lucește și melancolia de la baza privirii se dovedesc false echivalențe ale unui limbaj insolit.

Și exemplele s-ar putea înmulți, dovîdînd că „traducțiile” fac uneori o literatură lipsită de har. Traduttore traditore...

GRIGORE TRAIAN POP

„Studioul tinărului muzician”

Marti, 23 februarie, ora 18, Ateneul Român va fi gazda celei de-a 32-a ediții a manifestării concertistice și de educație muzicală „Studioul tinărului muzician”. În concert, studenți ai Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București: soprana Simina Ivan, violonistii Luminița Burcă și Bogdan Bobocea, contrabasistul Cătălin Rotaru. Comentariul de specialitate va fi susținut de Anca Ioana Andriescu. În program, lucrări de G. Enescu, Ch. Păunescu, Th. Rogalski, Wieniawski, Kreisler, Rahmaninov, Mozart, Paganini, Verdi.

Pe ce credeți că se bazează succesul romanului „CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÎNTENI“?

Sint destui care susțin că succesul unei cărți nu este direct condiționat de valoarea acelei cărți. Și totuși, de aici pînă la a nega în totul așa-zisa „priză la public“ e o cale lungă. Un succes uriaș, poate cel mai mare succes de public în ultimele decenii a avut și are romanul „Cel mai iubit dintre pămînteni“ de Marin Preda. Noua ediție (a treia), apărută nu de mult, s-a dovedit și se vedește încă o dată insuficientă. Publicul este avid de Preda. Cititorul român vrea „Cel mai iubit dintre pămînteni“. E timpul, iată, la niște ani de la petrecerea dintre noi a marelui scriitor, să limpezim care-s resorturile lăuntrice ale acestei recunoașteri postume crescînd arborescent. Fiindcă, orice s-ar spune, oricît de mult ar lega unii succesul cărții de așa-zisul ei „caziers“, de anecdotică ce-o însoțește, cartea se legitimează prin sine. Preda, postum, dă o lecție. Ciudat: el nu este foarte modern în acest roman. Nu face abstracție de istoria poporului său, dimpotrivă, nu ocolește politicul, dimpotrivă, nu este textualist autoreferențial, ci mai degrabă tradiționalist în modalitatea estetică a abordării. Și totuși este citit cu egală plăcere de cititorul obișnuit și de tînărul condeier îmbolnăvit de mode, de intelectualul subțire și de omul simplu.

E timpul să întrebăm și să ne întrebăm, asemenea prozatorului, pe ce se bazează acest succes? O întrebare pentru critici mai ales, o întrebare pentru

scriitori, o întrebare pentru public. E timpul să recitim, pentru valoarea și adevărurile acestei literaturi, lecția Preda. O lecție profundă care poate fi despre valoarea literaturii române.

Ediția a treia din „Cel mai iubit dintre pămînteni“ pare a se fi epuizat, dacă nu luăm în calcul discretul și încăpătorul subsol al tejehelelor. Preda se cumpără la coadă și se cumpără, iată, după un al treilea tiraj de masă, pe sub mînă. „Vreau să văd, mi-a spus cineva cu subînțeles, care-s deosebirile față de prima ediție!“. Insinuarea era că editorul a ciopîrțit ceva din carte. L-am întrebat pe Eugen Simion care prefătează a doua și a treia ediție (frumos gestul de respectare postumă a incitării scriitorului la cronică semnată de Eugen Simion), dacă cineva a tăiat sau adăugat ceva la roman, ceea ce ar fi firește absurd. Nici vorbă, mi-a răspuns criticul. „Cel mai iubit dintre pămînteni“ e și la a treia ediție întocmai. Lucru perfect verificabil.

E timpul să cîutăm adevăratele resorturi ale succesului acestei cărți. Iată de ce deschidem cu câteva prime intervenții, această discuție, pe care-o dorim profundă și serioasă, despre un capitol important de literatură română: Marin Preda: „Cel mai iubit dintre pămînteni“.

LUCIAN AVRAMESCU

G. Dimisianu

Cariera unei receptări

Cărțile lui Marin Preda și-au cucerit relativ repede adeziunea lumii cititoare: mai întîi pe a criticii, în special după apariția primului volum din *Moromeții* (1955), mai apoi și pe a publicului larg, îndeosebi după apariția romanului *Delirul* (1975). Locul cel mai proeminent, în această carieră a receptării, îl ocupă însă, într-adevăr, trilogia *Cel mai iubit dintre pămînteni* (1980). Se pare că a făcut să fie atinse cote-record, la noi, ale interesului public pentru o carte literară. Și azi *Cel mai iubit dintre pămînteni*, reeditată de câteva ori, este o carte căutată cu fervoare, cu aceeași aviditate ca în urmă de opt ani, la prima apariție, eveniment întimplat, se știe, cu puțin timp înaintea neașteptatei morți a autorului ei.

Ni se propune să reflectăm, acum, la ce factori au determinat, și întrețin în continuare, atât de marele ecou, în public, al acestei opere ultime a lui Marin Preda. Cred că trebuie menționate și antecedentele. Am amintit de *Delirul*, cartea care, anterior trilogiei, l-a purtat pe Marin Preda către un succes de însemnate proporții, făcînd brusc din prețuitul, mai ales de către critică pînă atunci, autor al *Moromeților*, ceea ce numim îndeobște un scriitor popular. Materia *Delirului* a contribuit decisiv, prin ea însăși, la propulsarea către această condiție. Evenimente și figuri ale vieții noastre politice asupra cărora, pînă atunci, stăruiseră grele tăceri, ori erau vehiculate, în legătură cu ele, numai imagini superficiale pamfletare, apăsătoare în această carte într-o lumină mai aproape de adevăr; ea cunoaște așa cum au fost.

Istoria vieții publice, politice este un domeniu care interesează pe aproape oricine și cu atît mai mult atunci cînd se produc revelații de aspecte tînuite, cînd se înfrîng prohibiții de abordare. Cititorul comun a aflat repede că există aceste inițiative în *Delirul* și a selectat cartea cu promptitudine. Nu atît literar, de ce să nu o spunem, l-a interesat, cit pentru ceea ce îi oferea ca substitut de documente istorice.

Pînă la *Delirul* Marin Preda nu arată să fi fost prea mult preocupat de chestiunea receptării scrisului său de public larg, de acel public a cărui adeziune i-ar fi putut asigura sta-

tutul de autor popular. Sau chiar dacă l-a preocupat chestiunea nu se poate spune că ar fi întreprins ceva anume, în scrierile lui, pentru a veni în întîmpinarea solicitărilor acestui public. Succesul *Delirului*, nu știm dacă scontat de autor, l-a decis, în orice caz, să lînă seama de ceea ce aștepta, cu nesat, de la el marele public. Lucrul se vede limpede în trilogie unde realismul dezvăluit este încă mai apăsător decît în *Delirul* și vizează aspecte mai multe, cu atît mai incitante pentru cititor, cu cit, sub raportul evenimentelor, *Cel mai iubit dintre pămînteni* vine către o lume mai apropiată de prezent. Nu lipsesc, apoi, din trilogie, nici elementele propriu-zis de senzație: numeroasele situații-limită în care ajunge Petrin, culminînd cu cele două omucideri pe care împrejurări dramatice, cu totul ieșite din comun, îl constrîng să le comită. Sint de asemeni, acolo, dramele eroicului, ca și pelerinările prin o multime de medii; sint nenumăratele personaje și un epic mereu trepidant; sint, apoi, o puzderie de întîmplări pitorești povestite cu vervă, desfășurate pe multiplele paliers ale unei acțiuni care niciodată nu lincezește.

Iată elemente care satisfac din plin așteptările marelui public și pe care Marin Preda nu s-a sfiit să le folosească, făcînd romanul atrăgător pentru categorii de lectori foarte variate, dar și impresionînd negativ unele spirite critice, care i-au adus învinuirea de a fi făcut concesii gustului popular.

Adevărul este că o privire lucidă asupra romanului face să i se vadă și zonele friabile, soluțiile psihologic nefundamentate, acumularea excesivă de efecte tari. Se poate însă presupune că dacă ar fi trăit Marin Preda ar fi revizuit unele aspecte, echilibrînd viziunea generală. Astfel procedase cu aproape toate scrierile sale care au cunoscut reeditări, cu *Risipitorii* și cu celelalte. Ar fi temperat ceea ce asternuse febril, cu un mare efort istovitor, în *Cel mai iubit dintre pămînteni*, în ultimii ani de viață.

Dar și așa, nedesăvirșită cum este, trilogia ni se înfățișează ca un impunător edificiu narativ, operă-frescă de vaste implicații ideatice, dominînd autoritar, prin masivitatea epică și anvergura problemelor umane, peisajul literaturii noastre de azi.

mare amplexare și perpetuare de-a lungul anilor — niște ani, deja, nu chiar puțini — în rîndurile publicului, așa cum de puține ori se întîmplă? Marin Preda a scris, în fond, un roman „negru“, impregnat de o atmosferă existențială deseori otrăvită, un roman care, în același timp, nu evită să pună repetate întrebări asupra condiției umane care se arată a fi mai degrabă neliniștitoare, dacă nu, în câteva rînduri, disperată de-a dreptul — trăsături care sint departe de a fi agreate de o bună parte — cel puțin — a marelui public cititor. Cu toate acestea, după cum se știe, cartea era devorată, se plătea pentru o „simplă“ lectură. „Tenebrele“ ce o învăluiau păreau să atragă, de data aceasta, cu frenezia, cele mai diverse categorii de lectori.

Nefiind un inițiat în sociologia literaturii, nu pot emite decît ipoteze oarecum pur „deductive“: două „chel“, în situația aceasta, mi s-au părut a fi oferite de substanțiala prefață scrisă de Eugen Simion, la a doua și respectiv a treia ediție a romanului: „*Cel mai iubit dintre pămînteni* poate fi definit ca un roman total (...): romanul unui destin care asumă o istorie, romanul unei istorii care trăiește printr-un destin“ și încă: „Marin Preda a scris, în fond, un roman pe care n-aș putea să-l numesc altfel decît romanul unei mari conștiințe. Conștiința unui mare prozator care judecă fără părtinire, fără mistificație (nici măcar aceea ce se bizuie pe un tîrnic sentiment al justiției!) o istorie în care forțele se confruntă în chip dramatic: conștiința, apoi, a unui erou care crede în puterea spiritului și în mitul fericirii prin dragoste“, cele două afirmații putîndu-se completa reciproc. Aspectul acesta de „roman total“ (cuprinzînd mai multe niveluri, deci, ori „compartmente“), respectiv „ambitiia roman-cierului“ de a „îmbrățișa totalitatea unei existențe“ ar putea oferi o explicație a problemei, amintînd totodată de succesul extraordinar stîrnit de un alt roman de factură similară (*Numele trandafirului*) din care au fost „selectate“, funcție de structura afectiv-intelectuală a fiecărui cititor, laturile (ori deseori latura, doar) convenabile („grila“ de lectură polițistă fiind

predominantă, după cum, în cazul *Celui mai iubit...*, de o mare audiență s-a bucurat „numărul enorm de fapte colorate de viață“); răspunsul nu reușește să explice, totuși, complexitatea a ceea ce s-a petrecut. „Romanul unei mari conștiințe“, din punct de vedere calitativ și în egală măsură „cantitativ“ — țînd seama de amplexarea și complexitatea viziunii globale pe care o exercită protagonistul asupra lumii, capabilă să asimileze o multitudine impresionantă de factori existențiali — împreună cu triumful dobîndit asupra încărcăturii lor negative, generatoare de efecte nefaste la limita cu fatalul — semn al unei importante forțe psihice („destinul îl lovește de mai multe ori, însă înfrîngerile nu-l împing spre negația valorilor și nu-l sălbătecesc sufletul. Victor Petrin atinge, într-o lume confuză, condiția tragicului, pentru că nu se îndoiește de puterea spiritului de-a rămîne demn și necruțat în suferință“ — E. Simion) — ar fi capabilă să ofere o ipoteză explicativă cu mult mai verosimilă prin largărie de întrebări pe care o acoperă. Posibilitatea „speranței în salvare“ pe care o induce acest neobișnuit roman — speranță în salvare îndeosebi pentru situațiile conflictuale de natură strict personală, afectivă, dar nu numai — în privința existenței individuale a asigurat, probabil, împreună cu particularitățile aferente (dintre care prezența senzaționalului ocupă un rol important, făcînd posibil „accesul“ în „zonele interzise“ — închisoarea, mediile de joasă categorie socio-profesională, anumite aspecte ale mediului politic etc.), ecoul de excepțională întîndere și profunzime de care a beneficiat acest roman. În cazul receptării sale coloratura întinecată însăși se poate să fi avut de asemenea o funcție esențială, permițînd funcției kathartice a experienței estetice (prin „identificarea estetică a spectatorului și ascultătorului, desfășîndu-se cu sine într-o altă ipostază decît cea cotidiană“) să se manifeste puternic, „contemplatorului emancipat prin «satisfacția produsă de obiectul tragic»“ al lui H. R. Jauss găsindu-și o concretizare dintre cele mai percutante.

de limbajul, opțiunile și gesturile sale, iar prin duplicitate, ipocrizie și machiavelic ar fi putut profita de împrejurări: romanul, ca și realitatea istorică, oferă, prin atîtea personaje, și această „ieșire“. Dar, într-un asemenea caz, Victor Petrin n-ar mai fi fost Victor Petrin și povestea lui nu s-ar mai fi născut. Recuzînd, în „mărețla“ lui, și aceasta, ca și vina, indice al unei structuri tragice, prudentă și tartuferia, ca pe niște soluții incompatibile cu autenticitatea existențială, el refuză să-și falsifice, sub presiunea ori de dragul necesității conjuncturale, modul de a fi. „Vina“ lui este un efect al acestui amestec de nepăsare și de încăpăținare în fața marelui mecanism.

Protagonistul este asistent la o catedră de filosofie și chiar dacă nu e încă filosof, el este măcar un profesionist al ideii. Într-o viziune liniară, dar care are meritul de a privi spre absolut, un asemenea personaj ar trebui să fie un om al abstracției pure și să lăsașcă dezlegat de toate cele pămîntești, cu capul în nori sau, în varianta că ideile lui vizează societatea contemporană, să se angajeze într-o luptă pe viață și pe moarte pentru întruparea lor. Victor Petrin n-are doar simple idei, el proiectează și „o gnoză“, dar nici nu viețuiește eremitic pentru a o desăvirși scriptural, nici nu încearcă s-o instituie în realitatea imediată. Întîi de toate, el trăiește.

E normal ca mulți cititori de bună credință să se întrebe dacă nu cumva tînărul filosof, fie și numai la început de carieră, nu e prea hubăret, dacă viața lui sentimentală nu o compensează pe aceea ideatică și, în cele din urmă, dacă n-ar fi fost mai bine ca personajul să fi fost izbăvit în folosul verosimilității lui de acest statut intelectual. De altfel, asemenea nedumeriri s-au făcut auzite. În 1980, la o întîlnire cu studenți și profesori ai Universității din București, autorul a fost întrebat „dacă nu cumva există o incompatibilitate între calitatea de filosof a personajului principal și modul său de a vorbi și de a se comporta“, iar un critic care a avut posibilitatea de a cunoaște romanul în manuscris i-a sugerat autorului să-i schimbe „profesiunea“, aducîndu-l în teritoriul pe care-l stăpînește mai bine, adică să-l facă istoric. Marin Preda nu i-a schimbat însă „profesiunea“, pentru că de preocupat, nu-l preocupă, la acest nivel, decît conformitatea cunoștințelor personajului cu cele ale unui posibil asistent la filosofie. Altminteri, Victor Petrin trebuia să fie un om al ideii și să aspire interior spre condiția filosofului. Numai printr-un personaj a această investitură putea fi potențată angajarea aievea în existență ca replică la normativele unei istorii neînduplecate.

Intr-una din meditațiile sale, surprinzătoare prin simplitate, scriitorul observă că, în circumstanțe confuze sau vitrege, „conclătenii“ lui preferă confruntării fără sorți de izbîndă, care s-ar putea încheia cu pierrea luptătorilor, însciriera ex-

(Continuare în pag. a X-a)

Constantin Sorescu Viață și spirit

Spuneam altădată (în *Suplimentul literar-artistic al Scintei tineretului*, nr. 22/1984) că Victor Petrin are „predispoziție tragică“: cu atît mai crîncenă este lupta lui cu „vicleniile istoriei“, cu cit mai crîncenă este înclăstarea cu demonul propriu. Spre deosebire de protagonistii altor romane, unele de luat în seamă, care zăbovesc asupra aceluiasi interval, deceniul al șaselea, protagonistul din „*Cel mai iubit dintre pămînteni*“ nu face figură de inger nimerit în Infern, nici de Făt-Frumos năpăstvit de zmei și de alte lighior-e. Istoria nu-l cruță, dar în culpă pentru ceea ce i se în-

timplă lui nu este numai ea. El ispășește pentru o apartenență politică imaginară, își nimicește prin suspiciune iubirile și cade citeodată în brutalitate datorită unei persistente „inspirații nefaste“. Altfel spus, ca personaj tragic ce este, își poartă vina în sine însuși.

Trebuie să prevenim însă asupra unei confuzii: personajul nu trăiește în cîmpul (im)pulsivităților elementare, nici nu înfăptuiește premeditat în numele răului. Căderile și scăderile lui derivă dintr-o angajare aievea în existență. El s-ar fi putut pune la adăpost de samavolnicie prin mai multă precauție față

Nicolae Baltă

Substratul succesului

Succesul de excepție ce avea să se manifeste, cu violență, la scurtă vreme după apariția *Celui mai iubit dintre pămînteni* părea să fie anunțat și asigurat

încă dinaintea contactului propriu-zis cu opera. Pe ce se bazează — pentru a relua o expresie consacrată de dispărutul autor — oare, ecoul de

Aceeași atitudine lucidă, concretizată în evaluarea justă a propriilor posibilități artistice, implicit înscrierea pe o linie în care acestea pot fi la maximum fructificate, se remarcă la reprezentanții de frunte ai seriei noastre literare în proză. Nu mai puțin, observăm cum structurile de prim-plan, manifestate în cadrul acestui „gen“ se completează într-un mod fericit între ele. La **Gabriela Adameșteanu** primează o anume vocație realistă, sobră în direcția unei proze formal așa-zicând tradiționale, cu extirparea notei subiective, poetice, a aluziilor cu valențe simbolice etc. La **Ioan Dan Nicolescu** însă are întietate înclinația spre construirea unor parabole vaste, a unor simboluri integratoare ale întregului discurs epic, conținând trimiteri multiple, permise de deschiderea plurală a textului spre epopee și parodie, spre eseu cu subtext tragic încorporând meditații profunde, amare, dar și spre metaforă de bogată culoare, incintătoare într-un asemenea grad încât cenușul conținut al enunțului dacă nu se pulverizează (și nu se pulverizează!) capătă o sensibilitate relativizată. În sfârșit, acestor creatori „serioși“ de edificii epice, li se adaugă unul mai puțin exprimat deocamdată **Eduard Huidan**, dar ale cărui cărți, o minusculă culegere de proză scurtă, romanul **Linia și Numele Jocului**, indică un satiric redutabil, un comediograf de forță în spațiul epic, cu talentul spre construirea unor succedaneu suculente, de o ironie invitind cu rafinament la reflecție morală. **Gabriela Adameșteanu** a arătat, cu precădere în **Dimineața pierdută**, vocația acestei serii de prozatori de a da la iveală narațiuni de anvergură, de a ataca „partituri“ diverse, de la romanul de actualitate, până la cel istoric, de la narațiunea in-

troactivă la modul amănunțit până la reconstituirea epică „obiectivă“, cu ambiția, realizată, spre deschidere panoramică și, totodată, a demonstrat, ceea ce e mai important în ordine artistică, că adevărata modernitate este de ordinul substanței, polifonia discursului. Întrupându-se prin mijloace chitpurile atât de modeste în cuminișenia lor aparentă. Apoi complexitatea fapturilor în ficțiune nu exclude prezența unei dominante, a unei esențe interioare, de „punctat“ în două cuvinte a fiecăreia dintre ele.

La cel de-al doilea prozator menționat, unei atari modernității

de reduse dimensiuni care presupune, în principal, evaluarea, prezentarea succintă, subtil descriptivă, înfățișarea plastică a calităților și cusurilor operelor, și, în subsidiar interpretarea, viziunea eseistică (a căror facultate de care, de altfel, cei ce îi voi menționa imediat nu duc cituși de puțin lipsă). Exemplele ce le am în vedere aici sînt **Al. Dobrescu** și **Alex. Ștefănescu**. Cel dintîi e zgîrcit cu ieșirile în public, articolele lui sînt de o severitate potolită și, mai cu seamă în ultima vreme, cu grijă ascunsă sub masca unei ironii fals ot-comprehensive, mai bine spus delicioase în abia perceptibila ei notă de ipocizie în afișarea unei infinite blîndeți. Fundamental, **Al. Dobrescu** este o structură rece, pe multiple planuri: scrie relativ puțin, fiindcă probabil „se încălzește“ greu, chiar la ideea de a redacta, nu se entuziasmează de entuziasmul scriitorului, eva-

luindu-l cu luciditate temperantă (nu o dată cam excesivă în tendințele ei potolitoare, ca să nu zic minimalizante). Acestui pol al frigului, dînd o inefabilă sugestie de fiord potopit de cețuri, oricît s-ar înveli ele în haina unei vioșii flegmatice (încălzitoare ca soarele din ianuarie), se opune altul, sudic, exuberant, netemător în a-și exprima admirațiile, necenzurat în a da drumul unui lirism al acceptării, al unui critic care este fierbinte chiar și în respingerile sale. Un cititor consecvent al lui **Alex. Ștefănescu** detectează clar că acest critic este mîhnit cînd trebuie să reliefeze defectele unei cărți sau ale operii unui autor. Parcă nu lipsește atunci o bătaie consolatoare pe umeri, dojana are

me sînt readuse în pagina de comentariu printr-un fericit acord stilistic. Primejdia, nu totdeauna evitată, a unui altare tip de exegeză, este ca produsul acesta, baroc, subtil, elegant, cu complicate grații și prin definiția sa, recuperator, să omită, sau să treacă prea repede peste operația de evaluare propriuzisă, ajungîndu-se uneori, cum observa cineva, la nedorite radiografii ale neantului.

În sfîrșit, două vorbe despre istoricii literari. Unul dintre ei dovedește lăudabila preocupare pentru viața și opera aceluiași autor, mereu venind cu noi interpretări, aducînd corective unor date, alcătuiind scrupulos, o ediție de opere, recurgînd la tot ceea ce se putea recurge ca informație, arie a investigației etc în acest sens. Scriitorul aflat în centrul atenției este **Duiliu Zamfirescu**, iar criticul, **Ioan Adam**. Un alt istoric literar, **Nicolae Scurtu**, fără a arăta neapărat o specializare pe o temă sau alta, este un scormonitor, neobosit pînă la uluitor, de date și amănunte, un corector al unor inexactități dintre cele mai înfime. El știe precis că o anume scriitoare, să spunem, s-a născut într-o zi de luni, iar nu, cum prelinde alt cercetător, într-una de marți, că o anume poezioară a apărut prima dată nu în cutare publicație mai puțin cunoscută, ci în alta, și mai puțin cunoscută, ș.a.m.d.

Cu toții acești scriitori sînt notabili în sine, notabili însă și prin felul cum se completează unul pe celălalt în cadrele unui peisaj cum este acela al literaturii române contemporane, unde promoția noastră literară are o voce distinctă, o contribuție distinctă, forme subliniate aparte de manifestare ale talentului și maturității în înțelegerea propriei vocații creatoare.

VICTOR ATANASIU

Promoția '70 – o promoție severă cu sine (II)

tăți de fond i se adaugă și una de formă, grație caracterului narațiunii mai greu „comestibilă“, la o primă lectură prin valențele poetice altfel, integrate armonios prozei. În sfârșit, ultimul scriitor de care am vorbit demonstrează „pe viu“ că ironia, șarja se împacă foarte bine cu o perspectivă lipsită de nedorite generalizări sumbre, dimpotrivă, sugerînd „prin rîcoșeu“ că o adevărată încredere în ei înșiși a oamenilor într-un context social dat, nu e incompatibilă cu persifierea, sarcasmul chiar a ceea ce merită a fi persiflat și luat într-un „tir“ zeflemist implacabil.

Nu se cuvine sub nici un preț — discutînd despre această promoție — cum nu se cuvine vreodată cînd se analizează un moment sau contribuția vreunei „serii“ literare — să se omită contribuția criticilor. Mai mult: aceasta merită cu prisosință a fi integrată celor aduse de ceilalți scriitori. Conști-

tului de reduse dimensiuni care presupune, în principal, evaluarea, prezentarea succintă, subtil descriptivă, înfățișarea plastică a calităților și cusurilor operelor, și, în subsidiar interpretarea, viziunea eseistică (a căror facultate de care, de altfel, cei ce îi voi menționa imediat nu duc cituși de puțin lipsă). Exemplele ce le am în vedere aici sînt **Al. Dobrescu** și **Alex. Ștefănescu**. Cel dintîi e zgîrcit cu ieșirile în public, articolele lui sînt de o severitate potolită și, mai cu seamă în ultima vreme, cu grijă ascunsă sub masca unei ironii fals ot-comprehensive, mai bine spus delicioase în abia perceptibila ei notă de ipocizie în afișarea unei infinite blîndeți. Fundamental, **Al. Dobrescu** este o structură rece, pe multiple planuri: scrie relativ puțin, fiindcă probabil „se încălzește“ greu, chiar la ideea de a redacta, nu se entuziasmează de entuziasmul scriitorului, eva-

ceva părintesc în ea, în sensul că exegetul îl osindește cu drămuire pe cel comentat, și mai degrabă îl critică pentru a-i arăta acestuia să nu-l mai oblige altădată (pe el, pe receptor) la atare neplăcută operație, corijîndu-și, în consecință, cusurile, eliminîndu-și păcatele.

O altă „grupă“ este aceea a criticilor, cum am spus, cu vocația manifestării în spațiul analizei unui anume „gen“. **Petru Poantă**, sau **Daniel Dimitriu**, indiferent că scriu cronici de întîmpinare, eseu cu caracter monografic (de fapt, cel puțin pînă acum, micromonografic), sînt în primul rînd critici de poezie, pricepuți cum puțini sînt azi la noi, în a detecta și reliefa analitic particularitățile lirismului, în formulări ce fraternizează subtil cu vibratilitatea interioară a textului, ajungîndu-se la o rafinată osmoză, o recreere în limbaj critic a poeziei comentate, ale cărei valențe, savori și mires-

CE MAI SCRUI REVISTELE?

„Spectator“

Astfel se intitulează foaia-program a Teatrului Mic, publicație periodică a cunoscutului teatru bucureștean. Numărul 14, din februarie 1988, cuprinde o suită de articole care analizează, reflectă și anunță nu numai activitatea specifică a amintitei instituții culturale, ci și fenomenul teatral complex din plan național și chiar mondial. Despre ce s-a întîmplat și ce se întîmplă în actuala stagiune la Teatrul Mic aflăm din „Respirări cu Nichita Stănescu“ (un grupaj din opiniile cronicarilor teatrali care au scris despre spectacol — premiera la 15 septembrie 1987) sau „Goethe mi-a spus“ (grupaj asemănător, însoțit și de impresiile lui Pierre de Boisdeffre, autorul piesei, impresii împărtășite după premiera care a avut loc la 15 octombrie 1987). La rubrica **Cronica unui cronicar fără rubrică**, Eugen Cizek comentează recenta montare cu „Coriolan“, tragedia shakespeareiană. Două articole, semnate de **Adriana Popescu** (secretar literar și redactorul-responsabil al acestui număr din „Spectator“) și **Ludmila Patlanjoglu**, ne prezintă cu entuziasm și argumente un nou dramaturg, inginerul timișorean **Claudiu Iordache**, propus publicului de către Teatrul Mic. Sînt anunțate două viitoare premiere: „O scrisoare pierdută“, adevărat eveniment, și „Trei surori“ de **A. P. Cehov**. Se face un scurt istoric al piesei „Noapte bună, mamă“ de **Marsha Norman**, ale cărei protagoniste sînt **Olga Tudorache** și **Liana Ceterchi**. Rubrica intitulată **Cartea de teatru** dobindește amploare, consemnînd noi apariții editoriale în domeniu: „Teatru“ de **D. R. Popescu**, vol. II, (Ion Toboșaru), „Mihail Sebastian sau ironia unui destin“ de **Dorina Grăsoiu** (George Muntean) și „Novele teatrale“ de **Cătălina Buzoianu** (Adriana Popescu). Un emoționant medalion **Dina Cocea** aparține lui **Radu Boureanu**, mărturie cu atât mai emoționantă cu cît textul, inedit, a fost scris cu peste 40 de ani în urmă, pe vremea cînd actrița și poetul (pe atunci și actor) activa la „Teatrul nostru“. Tot în linia istoriei literare se înscrie și „Caragiale pe scena Sărindarului“, succintă trecere în re-

vistă a reprezentațiilor scenice **Caragiale** pe Sărindar, datorată actorului **Constantin Dinescu**. Legătura cu mișcarea teatrală de pe alte meridiane este realizată prin publicarea unui incitant și substanțial eseu al lui **Arnold Wesker**, „Teatrul de gură-cască“, eseu scris în exclusivitate pentru Teatrul Mic. De altfel, prețuirea de care se bucură Teatrul Mic este reflectată de o convingătoare anchetă de opinie, de interviu cu actrița **Maurreen Martineau** de la Teatrul „Parminou“ din Quebec (Canada) și de prezentarea turneului Teatrului Mic, la Moscova și Leningrad, turneu care a avut loc între 2 și 16 decembrie 1987. De semnalat este și rubrica **Scenele lumii**, din care aflăm noutăți despre **Gabriel Garcia Márquez** (dramaturg), **Jennifer Hall**, **Alain Delon**, evenimente de pe scenele londoneze și berlineze. Prin varietatea informației din lumea teatrală, „Spectator“ a depășit statutul de simplă „foaie-program“, dobindîndu-l pe cel de autentică revistă de teatru, și ne reamintește că directorul actual al Teatrului Mic este și un reputat gazetar. Numele lui este, desigur, cunoscut spectatorilor și cititorilor — **Dinu Săraru**. (**Gabriel Rusu**).

„Romanul adolescentului miop“

Revista cit o carte de literatură scrisă în stil modern, cit un roman impresionant, cit un dicționar, cit un adevărat monument săpat în marmura literelor românești — „Manuscriptum“ (numele i-a fost dat de **Perpessicius**) — ne face o surpriză dînd publicității un „supliment“ care nu e altceva decît un... roman. Supliment al revistei „Manuscriptum“ editat de Muzeul Literaturii Române, „Romanul adolescentului miop“, înseamnă un eveniment editorial ce interesează nu numai pe istoricii literari, ci și pe toți ceilalți cititori și admiratori ai artei literaturii. Scris acum 60 de ani, pe cînd viitorul savant nu avea decît 17 ani, „Romanul adolescentului miop“, cu o oportă sugestivă de **Victor Ma-**

șek, cu un portret al unui **Elia-de tînr** (student ?!) prezintă un text stabilit de **Adrian Bota**, cu o postfață de **prof. Mircea Handoca**. Revista „Manuscriptum“ face, prin publicarea acestui roman, nu numai un act de valorificare a moștenirii literare, ci și un act de cultură în sensul cel mai larg. Manuscrisul, descoperit în 1981 (despre drumul parcurs pînă la această ediție vorbește, pe larg, în postfață, profesorul **Mircea Handoca**) a fost publicat, fragmentar, tot de „Manuscriptum“, în 1983. An cînd a fost redescoperit și de **Mircea Eliade** căruia i-a... plăcut cum scria cînd avea 17 ani, ba chiar a fost entuziasmat. Apărut pentru prima dată integral, „Romanul adolescentului miop“ este, în această formă ce apare sub egida „Manuscriptum“, în ediția sa definitivă („definitivă“ considerată chiar și de **Mircea Eliade**). Scris de un adolescent, romanul dintîi al lui **Mircea Eliade** de ne furnizează o experiență literară, dar și o probă de proză modernă. Gestul revistei „Manuscriptum“ — folositor și profund cultural. (**M. Eugen**).

Cronici și cronicari

Numărul 6, din 12 februarie 1988, al revistei timișorene **Orizont** constituie o pledoarie implicată (și o demonstrație credibilă !) pentru importanța cronicii literare și a esului literar în structurarea paginilor unei publicații culturale periodice. Exemplificăm. La **Cronica literară**, **Marian Odangiu** analizează pertinent romanul „Unde se odihnesc vulturii“ de **Gabriel Ghifu**, revelînd împlinirile cărții (verva scriiturii și exacta radiografiere a mediului intelectual de provincie) și afirmîndu-și tranșant rezervele (excesul de tehnică narativă „La vedere“ displace). **Mandics György** comentează, cu argumente pro și contra, traducerea în limba maghiară a poemelor lui **Anghel Dumbrăveanu** (volumul a apărut la **Ed. Kriterion**, în 1987), traducere ce aparține poetei **Lendvay Eva**. Sub titlul „O blîndă tăgădă“, **Mircea Mihăiescu** face un portret al liricii lui **Petru Creția**. Observațiile lui **Alexandru Ruja**, din articolul „Reviste prezentate într-un dicționar“, corectează anumite inexactități în ceea ce privește publicațiile din spațiul bănățean, prezente în „Dicționar al presei literare românești“ de **I.**

Hanglu. Rubrica **Figurine** găzduiește opiniile elogioase ale lui **Ion Arieșanu** despre poezia lui **Bulat Okudjava** („Cîntecul esențial“, **Ed. Univers**, 1987, traducerea de **Passionaria Stoicescu** și **Dumitru Bălan**). **Eseul** lui **Marian Popescu** se ocupă de „Editarea dramaturgiei — împliniri și perspective“, punînd în lumină contribuția în această direcție a colecțiilor de profil de la **Editura Eminescu**. „O culegere de epigrame“ se intitulează **consemnarea** lui **Mircea Șerbănescu** referitoare la volumul lui **Ion I. Mioc**. După cum se vede, cronicarii literari ai „Orizontului“ acoperă un domeniu multipol structurat. În paginile revistei mai aflăm un grupaj de poeme de **Anghel Dumbrăveanu**, reportajul lui **Paul Eugen Banciu**, „Sentimentul locului deschis“, proza „Peripețiile domnișoarelor S“ (notabilă) de **Ana Maria Teodorescu**, versuri de **Iulian Nuță** la rubrica „Excelsior“ (un tînr care pare a avea ceva de spus într-ale poeziei și, mai cu seamă, știe cum să spună), un mini-interviu despre muzica rock cu **Florian Pitiș**. **Sumarul** este, deci, bogat. Revenînd, accentuăm încă o dată ponderea, binevenită, a criticilor literare, susținută de o echipă de cronicari cunoscute în specialitatea lor, echipă pe care „Orizontul“ a știut să o formeze, să o impună și, mai ales, să o păstreze.

Lectura

Sub genericul **Note despre lectură**, revista „Tribuna“ — nr. 6, din 11 februarie 1988 — ne (re)aduce în atenție un act fundamental al omului în ipostaza sa de ființă culturală, inițiatoră a procesului civilizator și componentă definitorie a acestuia: lectura. **Galaxia Gutenberg**, problemele socio-culturale pe care ea continuă să le genereze, fascinează încă (și înfierbîntă !) spiritele exegetilor. **Amplu grupaj** pe această temă din „Tribuna“ reunește contribuții variate ca unghi de abordare, așezate însă sub semnul aceleiași finalități — demonstrarea importanței formative a citirii (descifrării) corecte a Textului Cărții. Participă cu substanțiale intervenții: **N. Steinhardt**, **Vasile Grelus**, **Andrei Moldovan**, **Cornel Cotuțiu**, **Ioan Pinteau**, **Petru Orleanu**, **Mihai Nebunu**, **Liviu Bleoaca**. **Grupajul**, incitant, nu constituie o facilă alăturare de articole ocazionale, ci are vigoarea unei autentice și vii dezbateri. (**G.R.**).

Viață și spirit

(Urmare din pag. a IX-a)

clusivă în dinamica firii : „...dar mai înainte de orice, facem un lucru cu un scont mai îndepărtat, care să ne găsească prezenți în momentul oportun cînd vînturile istoriei vor sufla în favoarea noastră și anume : ne păstrăm tradițiile în familie, prin copii, iar pe aceștia îi facem și îi creștem orice s-ar întîmpla. Toate forțele noastre se concentrează aici. Acest adevăr este absolut... Ne aflăm în fața unei atitudini a omului comun pe care trebuia să și-o asume un performer al ideii, un filosof, pentru ca ea să devină emblematică.

Victor Petrini încearcă să trăiască și să gîndească în orizontul acestui răspuns (cu)minte pe care comunitatea românească l-a dat de atîtea ori la interogațiile violente ale istoriei. **Peripețiile** lui sentimentale au ca unic scop întemeierea unui cămin care să-l procure plenuținerea sufletescă după care tinjește, pentru ca atunci cînd își ține fetița în brațe să aibă sentimentul că se află în proximitatea esenței esențelor : „Cărțile pe care le abisam nu mă mai atrăgeau. Abia aveam puterea să nu-i învinuiesc pe cei care le scriseseră de insignifianța spiritului și a filosofiei în fața istoriei brutale și nepăsătoare a oamenilor“.

Dar numai ca lector asiduu, ca deducit la ofrandele ideilor, **Petrini** ar fi putut să facă această discriminare fără a păcătuți față de spirit. De altfel, propoziția fundamentală a gnosei sale — „omul este liber în sine și pentru sine și singur acest concept este izvorul drop-tului și al creației spirituale“ — întrunește într-o unitate realul și spiritul. Dacă ceilalți, anonimii, se pot refugia cu totul, pentru vremea urgiei, în familial, trebuie să existe cineva care, cunoscînd vocația securizantă a firii, să încerce a o izbăvi prin spirit. Acest cineva, care trăiește într-o situație-limită cu gîndul la viitor, se numește în „Cel mai iubit dintre pămînteni“ **Victor Petrini**.

Cartagina lui Hanibal

După un drum cu mașina de nici o oră de mers, pe străzi pitorești, străjuite de clădiri tipice mediteraneene, strălucind cu albul imaculat în soarele domol de septembrie și cu vioiștii oleandri în porțile pline de verdețură, la Nord Est de actuala capitală a Tunisiei, pe o colină lângă mare, apar ieșind parcă din valuri ruinele antice Cartagina.

Pe porțile aproape simbolice cu care sînt marcate primele măturii ale trecutului, drumul ne conduce spre o pagină plină de strălucire, dar și de dramatism a antichității. Căci, fără îndoială, puține sînt cetățile lumii vechi care au avut o soartă atît de contradictorie și singulară ca cea a Cartaginei.

Istoria, cu datele și faptele ei, copleșește aici pe orice vizitator. Tradiția atribuie fondarea coloniei feniciene (lucru petrecut pe la 814 î.e.n.) prințesei Dido, sora regelui Phoenician al Tyrului. Odată cu decăderea acestuia, treptat slăbesc și legăturile de dependență ale Cartaginei care, atunci cînd regele Babalonului, Nabucodonosor (în sec. VI î.e.n.), distruge Tyrul, devine in-

dependentă și se afirmă ca centrul lumii coloniale feniciene în Mediterana occidentală. De-a lungul secolelor, cetatea prințesei din Tyr își extinde dominația absolută asupra mării, confirmată și prin diferite tratate cu romanii (cum sînt cele din 325, 305 și 279 î.e.n.)

prin care se obliga să nu intervină în treburile peninsulei italiene. Dar expansiunea română în cursul ei fără limite făcea inevitabilă confruntarea militară directă în lupta pentru hegemonie maritimă în bazinul mediteranean. Au urmat așadar războaiele punice, care au pus față în față doi dintre cei mai străluciți generali ai tuturor timpurilor: Hanibal și Scipio Africanul. După lungi și epuizante lupte și hărțuiri, după trei

ani de asediu, în 141 î.e.n., vechea cetate feniciană predă armele. Orașul fu prefăcut în cenușă; două săptămîni au tot ars bogățiile și jala cartaginezilor, după care legiunile s-au întors la Roma pentru a-și sărbători victoria. Se punea capăt astfel unei cetăți care, după

oraș roman, cel mai important din Nordul continentului african. Dar nici acum nu va avea parte de liniște; în 439 e.n. va fi cucerită de vandali, iar în 698 asediată și distrusă de arabi.

De pe colina înaltă pe care se află cetatea poți să privești în larg, pînă departe, spre alte orizonturi. Cum intrai dinspre mare în golful (malul antic rămînînd la ceva distanță de malul maritim actual ca urmare a înălțării uscatului) se deschidea portul urmat imediat de forul roman. În stînga, fortăreața Byrsa domina întreg orașul. În stînga sîu se aflau teatrul și odeonul, iar aproape de malul mării termele lui Antoniu cu apeductele lor, ale căror ruine se mai văd și astăzi. În partea opusă, Colonia Iuliană, amfiteatrul și rezervoarele de apă. Un peisaj tăcut, închis în sine, ziduri și pietre tocite de timp și de evenimente care astfel au rămas în istorie, printre care zicnesc spre cer smocuri de iarbă cu frunză lată, verde. La porțile istoriei, memoria lui Hanibal e încă vie.

spusele lui Strabon, nu intervenă în treburile peninsulei italiene. Dar expansiunea română în cursul ei fără limite făcea inevitabilă confruntarea militară directă în lupta pentru hegemonie maritimă în bazinul mediteranean. Au urmat așadar războaiele punice, care au pus față în față doi dintre cei mai străluciți generali ai tuturor timpurilor: Hanibal și Scipio Africanul. După lungi și epuizante lupte și hărțuiri, după trei

MIRCEA DUȚU

TABELA de MARCAJ

Soare cu dinți

Februarie primăvăratec. Soare cu dinți, ca-n fotbal, unde toate par atît de luminoase, încît nici nu simțim că ne paște frigul. Jenei, directorul tehnic, a dat după turneul din Israel mai multe interviuri decît după victoria-n C.C.E. de la Sevilla. Descoperirea lui, de ultimă oră, sună exact așa: „La baza unei calificări se află punctele din deplasare”. Cînd am citit, credeam că e un interviu al lui Miguel Muñoz. Dar, nu era. Era al lui Jenei, care ne-a luat cu asalt, în presă și la radio, căutînd să ne convingă de ceva ce știam încă de pe vremea meciului pierdut cu Spania, la Sevilla. Dar, ce contează că știam? Parcă problema eficacității sau, mai corect spus, a ineficacității virfurilor noastre n-o știm și n-o dezbaterem de atîta amar de vreme? Și o s-o mai dezbaterem încă multșor, mai ales că ne și ținem foarte mari, avînd vreo trei ghetuțe de aur și curajul de a declara, prin gura antrenorului național, că Danemarca e o echipă de nota 8, Bulgaria de 6,5 și Grecia de 6! Acestea fiind, deci, non-valorile cu care vom juca în preliminariile C.M., să ne bucurăm și să ne bronțim veseli la soarele cu dinți, pînă o da peste noi următorul tren pe care n-o să-l prindem! Zău, nu știi ce să faci: să rizi sau să plîngi?! De fapt, mă gîndesc că Emerich Jenei a fost subtil și-a spus că Danemarca e de nota 8, pentru acei 8-0 pe care ni l-a dăruit la „olimpici”. Dar, în ideea asta, eu unul nu cred că bulgarii ne pot bate cu 6,5 la zero și nici că grecii sînt capabili să ne bată cu 6-0, ultima oară, la București, meciul cu ei încheindu-se cu o remiză glorioasă pentru noi, 2-2! Cert e că dacă-ncepem iar să ne subestimăm adversarii și să tragem concluzii după un amical la care n-am rulat nici jumătate dintre titulari, o s-ajungem tot de unde am plecat, adică practic o să stăm pe loc, în materie de performanțe și calificări!... Steaua a luat drumul Italiei însoțite, unde pregătește prima manșă cu pompierii din Glasgow. Meciuri de verificare cu echipe una și una — Fiorentina, era vorba și Napoli, Milan —, mult mai ceva decît Oțelul Galați (1-1 cu Steaua deunăzi). Așa că așteptăm cu-ncredere și interes justificat vești de la fața locului.

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

ZEIȚA CYBELLE, sec. IV î.e.n., statueta de teracotă, Muzeul de istorie al R.S.R.

Piesă de teracotă, din seria stilistică a tănagralelor descoperită (împreună cu o variantă a ei în marmoră) la Histria în contextul unui bogat inventar de plastică mică, reprezentativ pentru gustul și idealul artistic al epocii post-clasice grecești. Frumoasa zeiță era, inițial, o divinitate frigiană, care personifica natura-mamă a tot ceea ce există. Cultul ei, ca „Izvor al vieții” a fost adoptat de greci, răspîndindu-se în întreaga lume antică a secolelor VI—IV î.e.n., inclusiv în Asia mică de unde a trecut apoi în spațiul de civilizație roman, identificîndu-se

cu Rhea, mama zeilor, pe lângă vechile ei atribute inițiale, în secolul III î.e.n. (mai exact în anul 204 î.e.n.), ceea ce justifică răspîndirea ei în spațiul Imperiului roman. Prezența acestei statuete datează însă din secolul IV î.e.n. provenind din comerțul cu obiecte de artă și de cult pe care coloniile grecești de pe litoralul Mării Negre îl făceau cu atelierile din Grecia insulară și Grecia mare, dar atestînd, în mod elocvent gustul, nivelul cultural și de viață, moda și obiceiurile unei populații din spațiul nord-dunărean în epoca de înflorire a unei

civilizații și culturi originale, bogate și amplu dezvoltate. Lucrarea o reprezintă pe zeița Cybelle cu alura unei femei impunătoare șezînd pe tron, cu o îmbrăcăminte executată asemenea celebrelor statui grecești, după procedeul denumit al „vălurilor ude” al căror drapaj bogat se mulează pe corp conținînd perfecțiunea trupului omenesc. O serie de detalii ce însoțesc imaginea plastică și de reprezentare sincretică a epocii asupra acestei divinități a pămîntului, benefică și surzătoare.

Ca atîtor altor piese antice, timpul le-a smuls cite un fragment, dar fără să-i răpească din echilibrul și armonia compoziției. În secțiunea greco-romană de piese de artă și plastică mică a Muzeului național de istorie ea reprezintă un firesc punct de atracție.

SIMONA VĂRZARU

Gabriel Garcia Márquez

Se definea pe sine drept un pacifist din naștere, partizan al reconcilierii definitive între liberali și conservatori, pentru binele patriei. Cu toate astea, comportamentul său public era atît de independent, încît nimeni nu-l considera ca făcînd parte dintre ai săi: liberalii îl tratau ca pe un nobil al cavernelor, conservatorii spuneau că nu-i lipsea nimic altceva decît să fie mason, iar masonii îl repudiau ca pe un cleric pus în serviciul Sfințului Scaun. Criticii săi cei mai puțin singeroși gîndeau că nu era altceva decît un aristocrat extaziat în fata deliciilor Jocurilor Florale, în timp ce națiunea își vărsa singele într-un interminabil război civil.

Numai două dintre actele sale nu au apărut a fi în acord cu această imagine. Primul a fost faptul că s-a mutat într-o casă nouă dintr-un cartier de proaspăt îmbogățit, părăsind vechiul palat al Marchizului de Casaldueo, care fusese reședința familiei de-a lungul a peste un secol. Celălalt, a fost căsătoria cu o frumusețe din popor, fără nume, nici avere, de care rideau pe ascuns doamnele cu multe nume, pînă cînd s-au convins cu forța că le întrecea de șapte ori pe toate prin distincție și caracter. Doctorul Urbino a ținut totdeauna socoteală de acestea și de multe alte obstacole puse în fața imaginii sale publice, și nimeni nu era atît de conștient ca el însuși că era ultimul vlăstar al unui nume gata să se stingă. Fiii săi erau două odrasle de neam; fără nici o strălucire, Marco Aurelio, fiul, medic ca și el, și ca toți primii născuți din fiecare generație, la cincizeci de ani trecuți, nu făcuse nimic remarcabil, nici

măcar un băiat. Ofelia, unica fiică, măritată cu un bun funcționar de bancă din New Orleans, își încheiasă viața de femeie cu trei fete și nici un fiu. Cu toate astea, deși îl durea întreruperea singelui său în suvoial istoriei, lucrul care-l preocupa cel mai mult pe doctorul Urbino, în ceea ce privește moartea, era viața în singurătate, fără el, a Ferminei Daza.

În orice caz, tragedia nu a fost o lovitură numai pentru ai săi, ci a afectat prin contagiune și lumea simplă, care a ieșit în stradă cu iluzia de a cunoaște, chiar și de dinafară, splendoarea legendei. S-au proclamat trei zile de doliu, s-a lăsat steagul în bernă pînă și la instituțiile publice și au bătut, fără încetare, clopotele tuturor bisericilor pînă cînd cripta din mausoleul familial a fost închisă. Un grup de la Școala de Belle Arte a făcut o mască după cadavru ca să servească drept model unui bust în mărime naturală, dar s-a renunțat la proiect, căci nimănui nu i s-a părut demnă fidelitatea cu care a rămas întipărită groaza ultimei clipe. Un artist de renume, care se afla din întimplare pe aici în trecere spre Europa, a pictat o pînză imensă, de un realism patetic, în care se vedea doctorul Urbino urcat pe scară în momentul fatal, cînd a întins mina ca să prindă papagalul. Singurul lucru care contravenea crudei realități a întimplării era că în tablou nu purta cămașa fără gulere și bretelele cu dungi verzi, ci melonul și redingota din postav negru luate dintr-o gravură publicată în presă în anii holerei. Acest tablou a fost expus la cîteva luni după tragedie, pentru ca toată lumea să-l poată vedea, în vasta galerie de la El Alambre de Oro, un magazin cu arti-

cole de import prin care defila întregul oraș. Apoi a fost pus, pe rînd, pe peretii tuturor instituțiilor publice și particulare care s-au crezut datoare să aducă un tribut memoriei distinsului patrician, iar la urmă a fost arînat, cu o a doua ceremonie funerară, la Școala de Belle Arte, de unde l-au scos mulți ani mai tîrziu însuși studenții de la pictură ca să-l ardă în Piața Universității ca pe un simbol al unei estetici și a unor timpuri odioase.

Încă din prima clipă de văduvie, s-a văzut că Fermina Daza nu era atît de neajutorată cum se temuse soțul ei. A fost inflexibilă în decizia de a nu permite să fie utilizat cadavru în beneficiul nici unei cauze, și s-a menținut așa chiar și după ce a primit telegrama de onoare trimisă de Președintele Republicii, care ordona să fie expus în sala de ceremonii a clădirii guvernului provincial. Cu aceeași seninătate s-a opus să fie privegheat în catedrală, cum i-a cerut-o însuși arhiepiscopul, și a admis să fie așezat acolo numai în timpul slujbei funebre. Chiar și în fața intervenției fiului său, strivit de atîtea cereri diferite, Fermina Daza s-a menținut fermă în ideea sa de la tară că morții nu aparțin nimănui altcuiva decît familiei, și că va fi privegheat în casă cu cafea dulce și brînzoaice și cu libertatea pentru fiecare de a-l plînge cum îi venea. Nu va fi făcut tradiționalul priveghi de nouă nopți: ușile s-au închis după înmormîntare și nu s-au mai deschis decît pentru vizitele celor apropiați.

Casa a intrat sub sigiliul morții. Toate obiectele de valoare au fost puse bine, iar pe peretii goi nu rămăseseră decît

urmele tablourilor date jos. Propriile scaune și cele împrumutate de prin vecini erau așezate pe lângă peretii din salon și pînă în dormitor, iar spațiile libere păreau imense și vocile aveau o rezonanță spectrală, pentru că mobilele mari fuseseră îndepărtate. În afara pianului de concert care zăcea în colțul său sub un cearșaf alb. În centrul bibliotecii, deasupra biroului tatălui său, era așezat, fără sîcriu, cel ce fusese Juvenal Urbino de la Calle, cu ultima spaimă întipărită pe chip, și cu mantia neagră și sabia de luptă a cavalerilor Sfințului Mormint. Alături de el, îmbrăcat cu totul în negru, înfricosată, dar foarte stăpînită pe sine, Fermina Daza a primit condoleanțele fără dramatism, aproape fără să se miste, pînă la unsprezece dimineata din ziua următoare, cînd s-a despărțit de sot, așezată sub portic, spunîndu-i adio cu fluturarea unei batiste.

Nu-i fusese ușor să-și recapete stăpînirea de sine din clipa cînd a auzit strigătul Dignei Pardo în curte și l-a găsit pe bătrînul vieții sale agonizînd în noroi. Prima sa reacție a fost de speranță, pentru că avea ochii deschisi și o strălucire luminoasă pe care nu i-o văzuse niciodată în pupile. L-a rugat pe Dumnezeu să-i mai dea măcar o clipă pentru ca el să nu plece fără să afle cît îl iubise, dincolo de îndoielele amîndurora, și a simțit o dorință irezistibilă de a relua viața cu el de la început, ca să-și spună tot ce le-a rămas nespus și ca să ducă la bun sfîrșit orice lucru pe care-l greșiseră în trecut.

În românește de
MIRUNA IONESCU
(Va urma)

Xu Wende

„O CARTE A DRAGOSTEI DE OAMENI”

XU WENDE este un tânăr ziarist și scriitor chinez, membru al Uniunii Traducătorilor din R. P. Chineză (a primit recent cel mai înalt titlu de specialitate, „profesor-traducător”, echivalent cu acela de profesor universitar) redactor al emisiunilor în limba română de la Radio Beijing. El este un bun prieten al României — a studiat un timp la Universitatea din București — și a depus eforturi laudabile pentru a face cunoscută cititorului chinez literatura noastră, cultura română în general. L-am cunoscut în toamna anului 1985, când am întreprins o călătorie de documentare în China — și am avut cinstea de a-l avea translator. De puțin timp el se află în România. Converbirea noastră a debutat în jurul unei cești cu ceai verde, cules de la sud de fluviul Iantzi, animată de calde sentimente prietenești și amintiri.

— Așadar, stimată Xu Wende, ne reintălmim în România...

— De care mă leagă o mare simpatie și recunoștință, nu doar pentru că am fost student aici, ci și pentru că aici am debutat în literatură.

— Interesant, nu știam să fi avut, cu ani în urmă, o publicație în limba chineză!...

— Am debutat în limba română, și momentul nu-l voi uita niciodată, eu atât mai mult, cu cât el se datorește unui mare scriitor român, acela care a fost

și rămâne Nichita Stănescu.

— V-aș ruga să fiți mai explicit.

— O fac cu multă plăcere — și o voi face ori de câte ori se va ivi prilejul. Era în anul 1957, și eram student. Scrisesem două poezii direct în limba română. Mi-am luat inima în dinți și m-am prezentat la „Gazeta literară”, unde s-a întâmplat să mă primească Nichita Stănescu. Mi-a luat poeziile, le-a citit cu atenție, pe indelețe, și-a exclamat: „Excelent! Română curată!” — și m-a rugat să aștept puțin, el dispărând pe niște scări, în sus. A revenit după vreun sfert de oră. „S-a adjudecat, bătrâne! — mi-a spus. Vor fi publicate în **Tinărul Scriitor**. Vin direct de la Demostene Botez”. Întimplarea aceasta nu o voi uita niciodată, ea constituind, ca să zic așa, și un argument emoțional care mă angajează mai mult, atunci când traduc din română.

— Cum este cunoscută literatura română în China? V-am mai pus această întrebare și în urmă cu doi ani, așa că v-aș ruga să sintetizați.

— Înainte era mai puțin cunoscută. Acum vreo 50 de ani, marele nostru scriitor Lu Sin a tradus o povestire de Sadoveanu, dar prin intermediul limbii germane. Se traduseseră și câteva poezii din Eminescu, apelându-se însă la variante în limba rusă. Cu modestie, tre-

buie să precizez că sint primul traducător în chineză, direct din română. M-am consacrat lui Eminescu, începând cu „Ai noștri tineri”, „Lacul”, „Criticilor mei” și continuând cu „Împărat și proletar”, „Viața”, „Sara pe deal”, „O, rămii”, „La steaua” și marmoreanul poem „Luceafărul”. În 1981 am contribuit substanțial la publicarea unui volum de „Poezii” de Mihai Eminescu, în Editura pentru literatură universală din Shanghai, care s-a epuizat în câteva zile. A fost o mare satisfacție.

— Desigur, o ediție Eminescu în chineză este un fapt cultural valoros.

— Tocmai de aceea t'n foarte mult ca o astfel de ediție să poată fi și la îndemina specialiștilor români și a publicului larg din România.

— În consecință, am adus acum alte două exemplare (procurate foarte greu) din „Poezii” (în care se află și „Luceafărul”) pe care mă tot gândesc cum să le dărui: Bibliotecii Academiei? Muzeului Literaturii Române?

— Ați ales bine: amindurora — cu speranța că vor fi păstrate și folosite așa cum trebuie. Cum se prezintă, în continuare, cartea românească în China?

— Frumos — și primită cu interes și prețuire. S-a tradus — în direct, de data aceasta — din Coșbuc, Rebreanu, Camil Petrescu, Arghezi, Sadoveanu.

Se bucură de apreciere „Delirul” lui Marin Preda, la traducerea căruia am participat și eu, și „Clipa” lui Dinu Săraru. Recent a fost lansat volumul „Romanul unei zile mari” de Corneliu Leu.

— Personal, ce gânduri, preocupări, intenții aveți, în acest sens?

— După ultima mea vizită în România, în decembrie 1985, am cunoscut mai de aproape literatura actuală, în special poezia, de la Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ion Horea, Ana Blandiana, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Frunțelată, Dărie Novăceanu, Gheorghe Anca, la mai tinerii și foarte talentații Lucian Avramescu, Dan Rotaru, Mircea Dinescu, Traian T. Coșovei, Mircea Cărtărescu. Din unii — precum Nichita, Sorescu, Dragoș, Frunțelată — am tradus câte ceva, așteptând publicarea lor în diferite reviste chineze. Un distins poet al nostru, Liu Zhanqiu, membru în colegiul de conducere al revistei „Poezia” („Shi Kan”) alcătuiește în prezent o antologie din poezia universală a anilor '80, pentru care am tradus câteva poezii din Marin Sorescu. Mă interesează, desigur, deocamdată ca cititor — dar voi încerca și să traduc — proza și teatrul, convins că la această oră România are o literatură de talie universală. Am în atenție, caut, cercetez, adun

material despre Marin Preda, Dumitru Radu Popescu, Fănuș Neagu, Eugen Barbu, George Bălăiță, Platon Pardău — în genere, sint receptiv la orice sugestie, în acest sens.

— Dincolo de literatură, sau odată cu ea, ce alte preocupări mai aveți?

— Îmi aduc contribuția la traducerea, revederea unor traduceri făcute de alți colegi, precum și la îngrijirea unor ediții de lucrări vizând istoria poporului român, viața politico-socială a României socialiste. T'n astfel să subliniez, ca pe un lucru de mare onoare, faptul că am participat la apariția în limba chineză a primelor patru volume din ciclul „Nicolae Ceaușescu — Opere alese”, contribuind atât la traducerea lor, cât și îngrijind de ediție. Cel de-al cincilea volum, apărut recent — am avut onoarea să-l traduc integral, bucuros să contribuț astfel la mai buna cunoaștere a popoarelor noastre, la întărirea colaborării și prieteniei dintre ele.

— Stimată Xu Wende, o ultimă întrebare: Cum vi se arată România, la această nouă întâlnire?

— Ca o carte a dragostei de oameni, pe care o „citesc” — și recitesc — totdeauna cu mare plăcere, cu afecțiune.

Interviu realizat de ION ANDREIȚĂ

Poezie chineză contemporană

Ai Qing

Dans pe bîrnă

Corp grațios de fecioară
Pe-o grindă de lemn modelind
Cu grație și siguranță
Figuri unduioase, pe rînd

Desen în peniță subțire
Arome de vis, poezie
Suave sculpturi în mișcare
În aerul devenit melodie

Bai Hua

Pastel

Pe cer plutesc multicolorii nori
Prin care zboară șoimii săgetînd
Pădurea cîntă-n sute de viori
Răsună văile de-atîta cînt

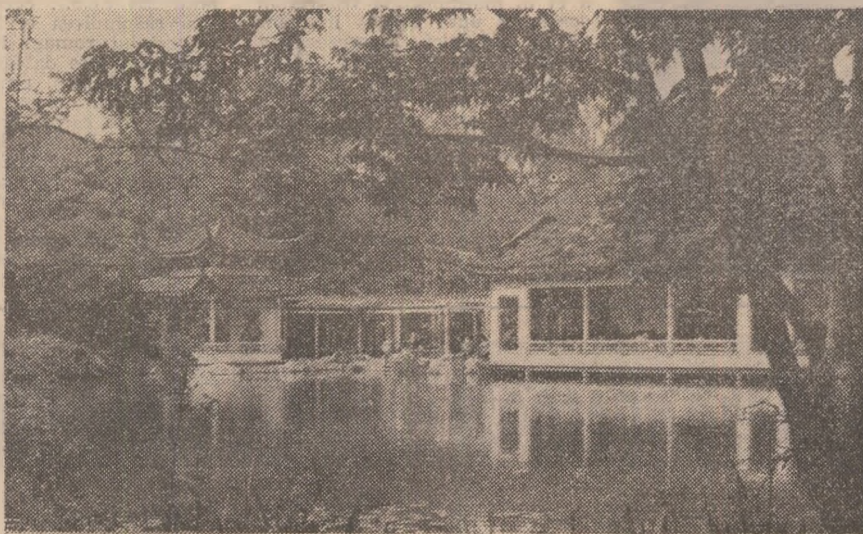
Iși sună vîntul clopotele mari
Prind umbrele-nserării să se-ntîndă
Se-nvirte roata morii, se-nvirtește
Pe mișcătoarea apelor ogîndă

Un imn de slavă vîntului stăpin
În primăvara cu arbuștii rari —
El este dascălul care învață
Copaci și iarbă cum să crească mari

Liang Nan

Cuțitul măcelarului

Vai,
Banalul cuțit de măcelar
Cum mai poate jupui
Nevinovăția...
Dar
Nu uitați
El poate ucide
Chiar și pe-acela
Care-l minuieste

Beijing — vedere de vară

Și doar atunci
Cînd se va înțelege
Această nerostită regulă
Profesia de măcelar
Va fi privită ca o slujbă
Extrem de primejdioasă

O, pădure..:

O, pădure
Cite flori, cite ierburi
Se bucură de umbra ta
Tu le aperi de vînt și ploii
Jertfindu-ți crengile
Troienindu-ți frunzele —
Iată de ce te cînt
Cu atîta dor
Pădurea mea străveche!

Yan Chen

Horea pe roată

Roata grea
Roata cu dinții ascuțiți
Ai asupritorilor

A strivit trupul
Lui Horea
Și-al altor viteji români

Cum să înțeleagă tiranii
Că frîngînd
Aceste trupuri
Nu puteau nicînd înfrînge
Năzuința unui popor
Spre libertate și fericire! ?
Nici ura ce mocnea în piepturi
Ca un vulcan
Ca un vulcan

Pro România

Cutreierînd pămîntul
Acestei țări-minune
Trecutu-i descifrîndu-l
Din cronice bătrîne
Deprins-am o mai mare
De sensuri bogăție
A citorva cuvinte

Știute mie, ție :

„Independența” scumpă
Și sfînta „Libertate”
Alături de nestînce
„Unire”, „Unitate”

Lei Shuyan

Cauza frumuseții

Ca și semănăturile
Poezia
Nu trebuie recoltată
Pînă nu răspîndește în jur
Miresma boabelor pline

Prețul singelui

Luptătorul
A turnat cu sînge
Temelia drumului străbătut
Exclamînd :
A înainta pe urmele
Mele
Inseamnă a prețui
Singele !

Shao Yanxiang

În legea pădurii

În februarie
Dau cele mai noi frunze
Vîntul de primăvară
Este respirația mea

Sînt un pui de arbore
Abia am început să vorbesc
Nu știu să aplaud puternic
Nu știu să șuier ca valurile

Singura mea dorință este să cresc
Pe cîmpia verde sub cerul albastru
Cine mă taie anapoda
Acela să aibă parte de pedeapsă

Traduceri în limba română de XU WENDE